FACULTAT DE TRADUCCIÓ I D'INTERPRETACIÓ

GRAU DE TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ

TREBALL DE FI DE GRAU

Curs 2025-2026

Estudi dels referents culturals en una selecció de traduccions i adaptacions al català de *The Canterville Ghost*, d'Oscar Wilde

MARINA COMAS OLLER
1668506

TUTOR
MIQUEL EDO JULIÀ

Barcelona, 31 de maig de 2026

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

DADES DEL TFG

Títol: Estudi dels referents culturals en una selecció de traduccions i adaptacions al català de *The Canterville Ghost*, d'Oscar Wilde
Título: Estudio de los referentes culturales en una selección de traducciones y adaptaciones al catalán de *The Canterville Ghost*, de Oscar Wilde
Title: Study of the cultural references in a selection of Catalan translations and adaptations of *The Canterville Ghost* by Oscar Wilde

---

Autora: Marina Comas Oller
Tutor: Miquel Edo Julià
Centre: Facultat de traducció i d'interpretació
Estudis: Grau de traducció i interpretació
Curs acadèmic: 2025-2026

Paraules clau: traducció, adaptació, traducció literària, referents culturals, tècniques de traducció.
Palabras clave: traducción, adaptación, traducción literaria, referentes culturales, técnicas de traducción.
Keywords: translation, adaptation, literary translation, cultural references, translation techniques.

Resum
En aquest TFG es fa un estudi dels referents culturals en sis traduccions i una adaptació al català de l'obra *The Canterville Ghost*, d'Oscar Wilde, amb l'objectiu d'observar com es tracten els referents culturals en aquesta obra i identificar les tècniques i les tendències utilitzades. Per fer-ho, s'ha elaborat un corpus format pels referents culturals presents a l'obra original i les solucions de traducció corresponents i, posteriorment, s'ha fet una anàlisi comparativa de les diferents solucions adoptades per cada traductor. Els resultats mostren que les decisions de traducció estan condicionades pel públic destinatari i per la funció de l'edició, cosa que influeix tant en les tècniques com en les tendències adoptades. L'estudi

també permet observar la diversitat de solucions que pot haver-hi per a un mateix referent cultural, així com la importància del context a l'hora de decidir com traduir-los.

Resumen

En este TFG se hace un estudio de los referentes culturales en seis traducciones y una adaptación al catalán de la obra *The Canterville Ghost*, de Oscar Wilde, con el objetivo de observar cómo se tratan los referentes culturales en esta obra e identificar las técnicas y las tendencias utilizadas. Para hacerlo, se ha elaborado un corpus formado por los referentes culturales presentes en la obra original y las correspondientes soluciones de traducción y, posteriormente, se ha hecho un análisis comparativo de las diferentes soluciones adoptadas por cada traductor. Los resultados muestran que las decisiones de traducción están condicionadas por el público destinatario y por la función de la edición, lo que influye tanto en las técnicas como en las tendencias adoptadas. El estudio también permite observar la diversidad de soluciones que puede haber por un mismo referente cultural, así como la importancia del contexto a la hora de decidir cómo traducirlos.

Abstract

This bachelor's degree final thesis studies the cultural references in six translations and one adaptation in Catalan of Oscar Wilde's novel *The Canterville Ghost*, with the aim of observing how cultural references are handled in this novel and identifying the translation techniques and strategies employed. To this end, we have created a corpus comprising the cultural references present in the original novel and the corresponding translation solutions, followed by a comparative analysis of the different solutions adopted by each translator. The results indicate that translation decisions are influenced by the target audience and the purpose of the edition, affecting both techniques and the strategies adopted. The study also highlights the variety of solutions that can be adopted for a single cultural reference, as well as the importance of context when deciding how to translate them.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ..... 1
2. MARC TEÒRIC: LA TRADUCCIÓ DELS REFERENTS CULTURALS..... 2
2.1 Definició i classificació..... 2
2.2 Tractaments i títols..... 3
2.3 Tècniques de traducció..... 4
3. MARC TEÒRIC: L'AUTOR I L'OBRA..... 8
3.1 Oscar Wilde..... 8
3.2 *The Canterville Ghost*..... 8
4. MARC METODOLÒGIC..... 10
4.1 Criteris de selecció de les traduccions..... 10
4.2 Criteris d'elaboració del corpus..... 10
4.3 Criteris d'elaboració de l'anàlisi..... 11
5. ANÀLISI..... 13
5.1 Manuel de Montoliu, 1906..... 13
5.2 Víctor Oroval, 1987..... 17
5.3 Lluís Nonell, 1992..... 20
5.4 Salvador Oliva, 1994..... 23
5.5 Josep Vallverdú, 2002..... 26
5.6 Jordi Vidal, 2008..... 29
5.7 Lourdes Íñiguez, 2022..... 32
6. CONCLUSIONS..... 35
BIBLIOGRAFIA..... 37
ANNEX..... 39
Taula 1. Referents culturals..... 39
Taula 2. Tractaments i títols..... 57

1. INTRODUCCIÓ

En aquest treball es durà a terme un estudi dels referents culturals presents en sis traduccions i en una adaptació al català de l'obra *The Canterville Ghost*, d'Oscar Wilde. Vaig escollir aquesta obra com a objecte d'estudi del treball perquè és un bon exemple de l'estil únic i de la creativitat de Wilde, un dels autors més reconeguts de la literatura anglesa. A més, malgrat ser una obra relativament breu, conté una gran quantitat de referents culturals, així com al·lusions a obres i a personatges tant reals com ficticis i diverses invencions de l'autor. Tot això fa que *The Canterville Ghost* sigui una obra plena de dificultats a l'hora de traduir, entre les quals destaca la traducció dels referents culturals.

Els referents culturals constitueixen un dels principals reptes de traducció a causa de la seva forta càrrega cultural lligada a la cultura d'origen i, sovint, de la manca d'equivalents en la cultura d'arribada. És un tema que m'ha interessat des que el vam començar a tractar a diverses assignatures del grau, sobretot per la dificultat que implica trobar solucions adequades i pel gran ventall d'opcions que pot presentar un mateix referent. A més, la traducció literària, especialment la infantil i juvenil, és un àmbit que sempre m'ha cridat l'atenció; per això, volia orientar el treball cap a l'anàlisi de la traducció d'un conte o relat infantojuvenil, en aquest cas, centrat en la traducció dels referents culturals.

L'objectiu principal d'aquest treball és analitzar com s'han traduït els referents culturals en diverses traduccions i adaptacions al català de *The Canterville Ghost*, amb la finalitat d'observar com es tracten aquests elements en la recepció d'aquesta obra, identificar les tècniques de traducció emprades i comprendre les diferents tendències adoptades pels traductors.

Per tal d'assolir aquest objectiu, s'elaborarà un corpus format pels referents culturals identificats al text original i per les seves solucions corresponents en sis traduccions i una adaptació al català. Seguidament, s'analitzaran les solucions adoptades i les tècniques utilitzades en cada versió per tal de comparar les diferents solucions que s'han adoptat per a un mateix referent cultural, observar-ne les similituds i les diferències i identificar quina tendència predomina.

Pel que fa a l'estructura del treball, en primer lloc, hi ha una sèrie de capítols introductoris en què es tracta la traducció dels referents culturals i les tècniques de traducció, així com una presentació de l'autor i de l'obra objecte d'estudi. Seguidament, s'expliquen els criteris de selecció de les obres, els de l'elaboració del corpus i els de l'elaboració de l'anàlisi. A continuació, es desenvolupa l'anàlisi comparativa de cadascuna de les traduccions i de l'adaptació i, finalment, s'exposen les conclusions de l'anàlisi i del treball.

2. MARC TEÒRIC: LA TRADUCCIÓ DELS REFERENTS CULTURALS

2.1 DEFINICIÓ I CLASSIFICACIÓ

El concepte de referent cultural ha estat àmpliament discutit i no hi ha ni una denominació ni una concepció sòlida per a definir aquests elements, ja que al llarg dels anys diferents teòrics n'han fet diverses aportacions.

Nida (1945) no defineix aquests elements, però sí que relaciona la llengua amb la cultura. Afirma que les paraules representen característiques d'una cultura, i que a l'hora de traduir és essencial estar al cas del contrast que podem trobar entre les cultures que representen totes dues llengües, sobretot si la cultura del text original és diferent de la nostra.

Qui tampoc en fa una definició clara i detallada és Newmark (1988), tot i que parla de les «paraules culturals» (*cultural words*) per referir-se a aquells elements que generen un problema de traducció quan la realitat designada no és compartida per la cultura de la llengua d'origen i la de la llengua d'arribada.

Molina, en canvi, utilitza el terme «culturema», i es basa en la proposta de Nord per a definir-lo com a «elemento verbal o paraverbal que posee una carga cultural específica en una cultura y que al ser transferido a otra cultura, puede provocar una transferencia nula o distinta al original» (2001, p. 89). Afegeix que són elements dinàmics que, en funció del context en què es trobin, actuaran com a culturema o no.

A diferència de Molina, Santamaria fa servir la denominació «referent cultural» i assenyala que és un «objecte creat dins d'una determinada cultura amb un capital cultural distintiu, intrínsec en el conjunt de la societat, capaç de modificar el valor expressiu que atorguem als individus que hi estan relacionats» (2001, p. 13).

Tot i que no hi hagi un consens unívoc sobre com definir aquests elements, podem concloure que són expressions pròpies i representatives d'una cultura determinada, que poden ocasionar problemes de traducció a l'hora de transferir-los a causa de la seva càrrega cultural, que pot ser desconeguda per la cultura d'arribada i que, per tant, caldrà abordar durant el procés de traducció. Pel que fa a la denominació, en aquest treball parlarem de «referents culturals», atès que té un sentit ampli que engloba les expressions pròpies d'una cultura, i és la denominació més usada comunament en català.

A banda de les múltiples aportacions que s'han fet pel que fa a la seva definició, també se n'han fet diverses classificacions que categoritzen els referents culturals per àmbits culturals.

Nida (1945) va ser un dels primers teòrics que va proposar una classificació dels elements culturals susceptibles de causar problemes de traducció. Aquestes categories són l'ecologia, la cultura material, l'organització social, la religió i els aspectes lingüístics.

A partir del plantejament de Nida, Molina (2001) n'ofereix una classificació similar dividida en quatre categories que li permeten abraçar conceptes culturals d'una forma més àmplia. Són el Medi natural, el Patrimoni cultural, la Cultura social i la Cultura lingüística. A la categoria de Medi natural hi inclou elements com ara la flora, la fauna, el clima i els topònims; a la de Patrimoni cultural les referències físiques o ideològiques d'una cultura, és a dir, personatges reals i ficticis, fets històrics, moviments artístics, coneixement religiós, festivitats, jocs, objectes, entre d'altres; la Cultura social abraça les convencions, els hàbits socials i l'organització social; i la Cultura lingüística la fonologia, el lèxic i els problemes de traducció, especialment els relacionats amb les frases fetes, els proverbis, les metàfores o les associacions simbòliques.

Si bé aquestes classificacions poden resultar útils a l'hora de categoritzar referents culturals en diferents àmbits, per a l'elaboració del nostre corpus no els hem classificat segons les anteriors propostes, sinó que hem fet un apartat pròpiament dit «Referents culturals», que inclouria sobretot el que Molina anomena «referències físiques o ideològiques d'una cultura»; i també hem afegit un apartat de tractaments i títols honorífics, que formarien part de la categoria de Cultura social, ja que reflecteixen els hàbits i l'estructura social d'una cultura.

2.2 TRACTAMENTS I TÍTOLS

El tractament és un mot de cortesia que s'utilitza per mostrar honor o respecte a l'hora d'adreçar-se a algú. Podem diferenciar entre els tractaments generals de cortesia, «senyor/senyora» o «Sr./Sra.», i els tractaments protocol·laris, que són títols honorífics que es fan servir amb determinades persones en funció del seu càrrec, autoritat o dignitat, com per exemple «Excel·lent Senyor/a» o «Honorable Senyor/a» (Universitat Pompeu Fabra [UPF], s.d.).

En canvi, un títol, segons el DIEC2, és una designació honorífica que expressa una dignitat o distinció hereditària o adquirida. Els títols poden ser civils (s'usa el tractament de senyor/a), acadèmics (la «professora» Haussmann), professionals (el «doctor» Cacciotto), nobiliaris (la «duquessa» de York) o eclesiàstics (el «mossèn» Borowski) (Servitje, s.d.).

Pel que fa a l'anglès, també hi ha diversos mots per adreçar-se a algú amb respecte. D'una banda, s'utilitzen els tractaments (*titles*) *Mr*/*Mr.*, *Mrs*/*Mrs.*, *Miss*, *Master*, *Mister* o *Ms* seguits

del cognom, tot i que entre desconeguts és més comú utilitzar *Sir* o *Madam*. D'altra banda, els títols també es fan servir depenent del càrrec que té la persona, que pot ser acadèmic (*Professor*), militar (*Captain*), religiós (*Father*), polític (*Mayor*) o nobiliari (*Queen*). En el cas d'aquest darrer, sovint s'empren els títols *Lord*, *Lady*, *Sir*, *Dame* o *Madam* per a adreçar-se a membres de la reialesa, ducs, duquesses, marquesos, cavallers o comptes ("Form of address", s.d.).

Malgrat que tant en català com en anglès hi ha tractaments i títols equivalents o similars, la seva traducció pot presentar algunes dificultats a causa de les diferències entre totes dues llengües i cultures. Com a norma general, s'han de traduir o adaptar tant els tractaments de cortesia com els títols, sempre que hi hagi un equivalent reconegut (Servitje, s.d.).

Els tractaments anglesos *Mr*, *Mrs* i *Miss* tenen equivalents en català, «senyor», «senyora» i «senyoret/a», i solen acompanyar només el cognom o els cognoms. No sempre, però, es tradueixen així; a vegades es manlleva la forma de tractament original. En aquests casos, tant la paraula plena com abreujada s'escriu amb majúscula inicial, «Mrs Dalloway» (Moya, 1993; Ainaud et al., 2020).

Respecte als títols, quan el significat del mot en la llengua d'origen equival al significat del mot en la llengua d'arribada, els noms dels càrrecs es tradueixen literalment (*president* per «president»); en canvi, si el significat és diferent, es pot fer una traducció funcional del càrrec («l'"Speaker" de la cambra baixa del Parlament britànic» seria «el president de la Cambra dels Comuns»). Tanmateix, hi ha títols que tot i tenir un equivalent en català, se solen deixar en la llengua original i s'adapten en català per tal de mantenir la seva connotació cultural, territorial, política o ideològica. Un exemple seria el mot «tsar» que s'utilitza per parlar de l'emperador de Rússia (Mestres et al., 2019, cap. XI; Servitje, s.d.). Alguns títols nobiliaris anglesos com *Lord*, *Lady*, *Sir*, *Dame* i *Madam* no tenen un equivalent en català i no hi ha unanimitat pel que fa a la seva traducció. Moya (1993), per exemple, explica que la millor equivalència és transcriure'ls, però amb una minúscula inicial, com «lord» o «lady». Per contra, segons l'Optimot (fitxa 867/3), la forma estrangera se sol escriure amb una majúscula inicial, «Lord Carnarvon», «Lady Marian» o «Sir Arthur Conan Doyle».

2.3 TÈCNIQUES DE TRADUCCIÓ

Els referents culturals, doncs, contenen una càrrega cultural que pot plantejar dificultats a l'hora de traduir-los. Una de les eines d'anàlisi que es pot utilitzar per analitzar com s'han traduït respecte al text original són les tècniques de traducció. De la mateixa manera que els

referents culturals, el concepte de les tècniques de traducció no té un consens sòlid, tant pel que fa a la denominació com a la definició i la seva classificació.

Molina i Hurtado Albir (2002) assenyalen que Vinay i Darbelnet (1958) les van denominar «procediments tècnics de la traducció» (*procédés techniques de la traduction*) i van ser els primers a fer-ne una classificació amb un propòsit metodològic. Aquests procediments els van dividir en dos grups: directes, més literals; o oblics, més lliures. També expliquen que els traductors de la Bíblia van fer una proposta de classificació, en aquest cas, però, relacionada amb l'absència d'una equivalència en la llengua d'arribada a l'hora de fer una transferència cultural; o que Vázquez Ayora (1977), en canvi, va utilitzar el terme «procediments tècnics operatius» (*operative technical procedures*), tot i que a vegades també els anomenava mètode traductor. Més endavant, comenten que Newmark (1988) també va fer servir la denominació «procediments», altre cop, per classificar procediments proposats tant per ell mateix com per altres teòrics.

Veiem, doncs, que hi ha diversitat terminològica, diferents propostes de classificació i fins i tot confusió de les tècniques amb altres categories de traducció, com el mètode i les estratègies. Segons Molina i Hurtado Albir (2002) s'ha de diferenciar entre el mètode de traducció, que forma part del procés de la traducció i que afecta el text globalment; les estratègies de traducció, que són mecanismes per a resoldre problemes sorgits en el desenvolupament de la traducció; i les tècniques, que afecten el resultat obtingut i les microunitats del text. La denominació «procediments», doncs, pot generar confusió perquè sembla que es refereixi al procés i no al resultat. Per això, proposen anomenar-les «tècniques de traducció» (*translation techniques*).

Defineixen les tècniques de traducció com a procediments visibles en el resultat de la traducció, que s'utilitzen per analitzar i classificar com funciona l'equivalència traductora. Afecten microunitats del text i es classifiquen en comparació amb el text original. Les tècniques són dinàmiques i funcionals en funció del gènere textual, la funció de la traducció, el tipus de traducció, el mode traductor i el mètode traductor.

D'acord amb aquests criteris i a partir d'anteriors propostes de classificació d'altres teòrics, Molina i Hurtado Albir (2002) proposen la següent classificació de tècniques de traducció. Citem gairebé literalment; en alguns casos, però, reproduïm el mateix exemple que aporten les autores, en altres casos en proposem un de nostre:

- Adaptació: reemplaçar un element cultural de la cultura original per un altre propi de la cultura receptora (*baseball* → futbol).

- Ampliació lingüística: afegir elements lingüístics que no es troben al text original (*No way* → de cap de les maneres).
- Amplificació: introduir precisions no formulades al text original, com informacions, paràfrasis explicatives, notes a peu de pàgina, etc. (*Ramadan* → el Ramadà, el mes musulmà en què es fa dejuni).
- Calc: traduir literalment un mot o frase estrangera, pot ser tant lèxic com estructural (*kindergarten* → jardí d'infància).
- Compensació: introduir en un altre lloc del text d'arribada un element d'informació o un efecte estilístic que no s'ha pogut reflectir en el mateix lloc en què està situat al text original (un joc de paraules, per exemple).
- Compressió lingüística: sintetitzar elements lingüístics al text d'arribada. És comú fer-la servir en interpretació simultània i subtitulació (*Yes, so what?* → I?).
- Creació discursiva: establir una equivalència efímera, totalment imprevisible fora de context. Se sol utilitzar per a títols de pel·lícules (*The Sound of Music* → *Somriures i llàgrimes*).
- Descripció: substituir un terme o expressió per la descripció de la seva forma i/o funció (*panettone* → pastís tradicional italià que es menja la nit de Cap d'Any).
- Equivalent encunyat: utilitzar un terme o expressió reconegut, pel diccionari o per l'ús lingüístic, com a equivalent en la llengua d'arribada (They are as like as two peas → Són com dues gotes d'aigua).
- Generalització: fer servir un terme més general o neutre (*I need to go to Walmart* → He d'anar al supermercat).
- Manlleu: integrar una paraula o expressió d'una altra llengua. Pot ser pur, és a dir, sense cap canvi (*lobby* → lobby), o naturalitzat (*football* → futbol).
- Modulació: efectuar un canvi de punt de vista, d'enfocament o de categoria de pensament en relació amb la formulació del text original (You're going to be a dad! (tu) → Estic embarassada! (jo)).
- Particularització: utilitzar un terme més precís o concret (*I need to go to the supermarket* → He d'anar al Consum).
- Reducció: no formular al text d'arribada elements d'informació presents al text original (*Ramadan, the month of fasting* → Ramadà).

- Substitució: canviar elements lingüístics per paralingüístics, com entonació o gestos, o viceversa (*She said: "Yes"* (lingüístic) → Ella va assentir (paralingüístic)).
- Traducció literal: traduir paraula per paraula un sintagma o una expressió. A diferència del calc, la traducció literal s'aplica a elements més llargs, com una expressió, frase feta, etc. (*They are as like as two peas* → S'assemblen com dos pèsols).
- Transposició: canviar la categoria gramatical (*He will soon be back* → No trigarà a venir (l'adverbi «soon» canvia pel verb «no trigarà»)).
- Variació: canviar certs elements lingüístics o paralingüístics que afecten aspectes de la variació lingüística: canvis de to, estil, dialecte social, dialecte geogràfic, etc. (un canvi de to en una adaptació d'una novel·la per a infants, per exemple).

3. MARC TEÒRIC: L'AUTOR I L'OBRA

3.1 OSCAR WILDE

Oscar Wilde és un dels escriptors britànics més destacats de finals del segle XIX. Va néixer l'any 1854 a Dublín, fill d'una família benestant que li va procurar una educació de gran qualitat. Va estudiar al Trinity College de Dublín i més endavant a Oxford, on va començar a defensar el corrent esteticista i va decidir dedicar-se a la poesia. Després de casar-se i tenir dos fills, va escriure les seves obres més notòries i es va establir la seva bona reputació, especialment gràcies als seus èxits teatrals i als cercles intel·lectuals i mundans de Londres que l'aclamaven. Tanmateix, arran de l'escàndol de la seva relació homosexual amb Alfred Douglas, el 1895 va ser condemnat a dos anys de presó, cosa que el va afectar greument, no només com a persona, sinó també com a artista. En sortir, amb un profund sentiment d'abandonament i incomprensió, va traslladar-se a París, on va malviure fins que va morir pobre i oblidat l'any 1900 (Escribà et al., 2008; Grinstein, 1980).

Les seves obres són conegudes mundialment i s'han convertit en clàssics de la literatura. Estan caracteritzades per girar al voltant de la recerca de la bellesa, la preocupació social i religiosa i, sobretot, la ironia, una burla fina i dissimulada que li permetia mostrar la realitat sota les aparences. L'enginy i l'humor de Wilde a l'hora d'explicar històries és el que ha captivat el públic fins avui dia (Escribà et al., 2008; Briseño, 2015).

Wilde va escriure des de poesia fins a assaig, novel·la, teatre i contes. La seva única novel·la, *El retrat de Dorian Grey* (1891), i les seves obres teatrals, *El ventall de Lady Windermere* (1892), *Una dona sense importància* (1893), *Un marit ideal* (1895) i *La importància de ser Frank* (1895), li van atorgar una fama que ha perdurat fins a l'actualitat (Murray, 1980). Pel que fa als contes, en total va escriure tres volums de relats, el primer de tots l'any 1888, *El Príncep Feliç i altres contes*, on apareixen «El Príncep Feliç», «El rossinyol i la rosa» o «L'amic fidel». Més endavant, l'any 1981 en va publicar dos més: *El crim de lord Arthur Savile i altres relats*, que conté el conte objecte d'estudi d'aquest treball, «El fantasma de Canterville», i *Una casa de magranes*. Els seus contes combinen la fantasia i la faula juntament amb la crítica social. Tot i que en aquella època no van ser gaire exitosos, avui dia es consideren clàssics de la literatura infantil i juvenil (Escribà et al., 2008, Ballesteros, 2016).

3.2 *THE CANTERVILLE GHOST*

The Canterville Ghost és una novel·la curta que es va publicar per primera vegada l'any 1887 a la revista literària britànica *The Court and Society Review*, i més endavant, l'any 1891, al recull de contes *Lord Arthur Savile's Crime, and Other Stories*. Ens parla dels Otis, una

família americana que es trasllada a una mansió vella i embruixada d'Anglaterra. Tot i que tothom els ha advertit que cometen una bogeria perquè allà hi viu un fantasma, decideixen instal·lar-s'hi de totes maneres. Sir Simon, el fantasma de Canterville, els intenta espantar, però el comportament modern i materialista d'aquests americans fa que no li tinguin gens de por i que fins i tot se'n burlin, fins al punt que acaba sent ell l'atemorit. Finalment, Virginia, la segona filla dels Otis, compadeix el fantasma i l'ajuda a trobar el descans.

L'obra parodia la novel·la gòtica i les històries de fantasmes, molt populars en aquella època. La història està ambientada en l'època contemporània (l'Anglaterra de finals del segle XIX), a Canterville Chase, un castell que representa l'estereotip de casa embruixada, i en una atmosfera tètrica. Malgrat aquests elements propis de la novel·la gòtica, Wilde juga entre l'horror i l'humor i ridiculitza els elements de terror a través de la inversió de l'ordre establert en les històries d'horror. Així, l'element sobrenatural, el fantasma, que és el que tradicionalment genera por, es converteix en una figura ridícula i humiliada, mentre que els humans, els Otis, racionals i cultes, reaccionen amb indiferència o burla i aterreixen el fantasma (Balakrishnan, 2011; "The Canterville Ghost", 2000).

D'altra banda, mitjançant el xoc cultural entre un fantasma anglès del segle XVI i una família americana de finals del segle XIX, Wilde compara el comportament de la família Otis, que encarna l'estereotip americà, amb el del fantasma, que representa l'aristocràcia anglesa i la tradició. Satiritza el materialisme i l'utilitarisme dels americans, però també es burla de la cultura anglesa arrelada a preservar les tradicions. El fantasma, a més a més, simbolitza un artista incomprès. Interpreta un paper de «fantasma malvat», utilitza un vocabulari teatral i encarna diferents personatges, com un actor o dandi. La família Otis, en canvi, representa l'audiència incapaç d'apreciar el seu art, ja que només valora el materialisme urbà. Tot i ser una novel·la amb un to còmic, acaba amb un missatge profund de redempció i perdó on, Virginia, una noia innocent i de cor pur, perdona el fantasma i reconcilia, així, els valors americans i anglesos (Balakrishnan, 2011; "The Canterville Ghost", 2000).

4. MARC METODOLÒGIC

4.1 CRITERIS DE SELECCIÓ DE LES TRADUCCIONS

The Canterville Ghost és un dels relats de Wilde més coneguts arreu del món i se n'han fet un bon nombre de traduccions i adaptacions, tant literàries com teatrals i audiovisuals. La seva recepció a Catalunya no ha estat pas una excepció: hi ha una gran quantitat de traduccions i adaptacions. Malgrat que la idea inicial era que el corpus abracés totes les traduccions i adaptacions al català de l'obra objecte d'estudi, *The Canterville Ghost*, ens hem vist obligats a fer-ne una tria representativa a causa de l'elevat nombre de traduccions i adaptacions al català amb què ens vam trobar i de la dificultat d'accedir a alguns exemplars.

Així, s'han seleccionat set versions d'entre la nombrosa producció existent dins el panorama literari català: sis traduccions i una adaptació. Per fer la tria ens hem basat en diversos criteris. En primer lloc, s'ha procurat que fossin obra de diferents traductors i traductores, per a observar quines opcions s'han adoptat en cada cas. En segon lloc, s'hi han inclòs traduccions de diferents anys, per tal de considerar si hi ha variacions causades per l'època en què es van fer. En darrer lloc, s'han escollit les versions més accessibles, per a facilitar la realització del treball i la consulta de les obres que conformen el corpus. Cal destacar que, tot i que la intenció inicial era comprendre tant traduccions com adaptacions, algunes de les adaptacions seleccionades en un principi s'han hagut de descartar perquè el seu contingut no s'ajustava als objectius de l'anàlisi. Encara que el corpus només en conté una, vam decidir incloure-la per tal d'observar com actua una adaptació a diferència de les traduccions, a més de ser una obra molt recent en comparació amb la resta de versions.

4.2 CRITERIS D'ELABORACIÓ DEL CORPUS

Per a poder assolir el nostre objectiu, s'ha elaborat un corpus format pels referents culturals identificats al conte original en anglès i les corresponents solucions de les traduccions i l'adaptació al català. Com hem dit al darrer paràgraf de l'apartat 2.2, l'hem dividit en dues taules diferents: d'una banda, una primera taula on s'han inclòs els referents culturals i, d'altra banda, una segona taula amb els tractaments i els títols. Per a elaborar-lo, hem seguit els següents criteris:

- Per a cada referent cultural s'ha inclòs un mínim de context i se n'ha indicat la ubicació dins del text corresponent. En el cas del text original, s'ha marcat el capítol i el paràgraf, mentre que en el de les traduccions i l'adaptació, el capítol i la pàgina.
- Tot i que no s'han inclòs sistemàticament els topònims i els antropònims, s'han afegit quan el problema de traducció que hi rau no es deu al fet de ser noms propis, sinó a la

connotació cultural que carreguen. Són els següents: *Canterville Chase*, *Messrs. Myers and Podmore*, *Miss Fanny Davenport*, *Sara Bernhardt*, *Sir William Gull*, *Monsieur de Voltaire*, *Charles James Fox*, *Longfellow*, *Virgin Queen*, *Chanticleer* i *Saroni*.

- Si bé s'han inclòs els tractaments i els títols, no s'han afegit en els casos en què apareixen com a vocatius.
- En els casos on un element es repeteix més d'una vegada amb la mateixa forma, hem escrit la referència de capítol i paràgraf o pàgina corresponent a la primera ocurrència seguida. En els casos en què l'element es repeteix, però la forma varia, n'hem consignat totes les seves variacions, així com quan aquest element es repeteix amb la mateixa forma en anglès, però varia en les solucions de les traduccions catalanes.
- No hem inclòs les al·lusions intertextuals, atès que en traductologia acostumen a ser considerades una categoria a part respecte als referents culturals. No hem inclòs ni les que s'inventa Wilde (obres o personatges que no havia creat cap altre autor), ni les de debò, que són les següents:
    - *He had hoped that even modern Americans would be thrilled by the sight of a Spectre in Armour, if for no more sensible reason, at least out of respect for their national poet Longfellow* (cap. 3, §4)
    - *'Perdition seize the naughty fowl,' he muttered* (cap. 3, §8)
    - *watching the ruined gold of the yellowing trees fly through the air, and the red leaves dancing madly* (cap. 5, §1)
    - *for Love is always with you, and Love is stronger than Death is.* (cap. 5, §25)

El corpus format per les dues taules es pot consultar a l'Annex.

4.3 CRITERIS D'ELABORACIÓ DE L'ANÀLISI

Per a dur a terme l'anàlisi comparativa s'ha analitzat cada traducció individualment. Així, cada anàlisi està encapçalada per les dades bibliogràfiques del llibre, seguides d'una breu descripció externa i, després, l'anàlisi corresponent de la traducció.

Per poder analitzar i comparar les diferents solucions de traducció dels referents culturals ens hem basat en les tècniques de traducció proposades per Molina i Hurtado, explicades a l'apartat «2.3 Tècniques de traducció» d'aquest treball. Tanmateix, no les fem servir totes, ja que només hem mencionat aquelles que hem identificat a les solucions analitzades. També prenem en consideració la tendència que cada traductor segueix, estrangeritzant o

domesticadora, per tal d'observar la relació entre les tècniques utilitzades i l'orientació general de cada traducció.

A cada anàlisi s'estudien els referents culturals de l'original i les solucions que cada traductor ha adoptat per a traduir aquests elements. No es fa, però, un estudi sistemàtic de tots els referents culturals a cada traducció, sinó que, sovint, per evitar repeticions, s'analitza en profunditat un referent i les diverses respostes que els traductors hi han donat en una mateixa anàlisi, entorn d'un traductor que ha adoptat una solució rellevant.

Per acabar, cal dir que per definir i explicar els referents culturals del corpus s'han consultat els diccionaris i recursos següents: Cambridge Dictionary, Merriam-Webster Dictionary, The Free Dictionary, Encyclopedia Virginia, WordReference, DIEC2, Diccionari anglès-català de Diccionari.cat, Enciclopèdia.cat i Termcat.

5. ANÀLISI

5.1 MANUEL DE MONTOLIU, 1906

Noveletes, Manuel de Montoliu, Biblioteca d'El Poble Català, Barcelona, 1906.

Noveletes és una antologia dels contes més populars d'Oscar Wilde, entre els quals hi ha «The Canterville Ghost». Inclou un prefaci a càrrec del traductor, on explica la vida i l'obra de Wilde i presenta els contes inclosos en el recull. Puntualment, incorpora algunes notes a peu de pàgina breus per aclarir, sobretot, alguns referents culturals. No conté il·lustracions. L'obra està adreçada a tots els públics, atès que és un volum editat i publicat per un diari, El Poble Català. Cal subratllar que, a diferència de les traduccions posteriors, aquesta versió és de 1906 i conserva un català previ a la normativa moderna. Per això mateix, presenta vacil·lacions ortogràfiques, així com arcaismes de l'època. A més, entre aquesta traducció (1906) i la següent (1987) hi ha un salt temporal considerable, provocat per factors històrics i lingüístics que van afectar la producció editorial en català al llarg del segle XX, com el règim franquista, fins a la seva recuperació de l'activitat traductora a partir dels anys setanta i vuitanta.

Amb relació al tractament dels referents culturals, en primer lloc, cal destacar algunes solucions problemàtiques que no s'acaben d'ajustar al significat original; en comentarem tres. El primer cas, *who is a Fellow of King's College, Cambridge*, que Montoliu tradueix per 'que es alumne de King's-College d'Oxford', presenta dos problemes. D'una banda, *Fellow*, en aquest context, es refereix a un membre d'alt rang dins d'una institució acadèmica, com ara un professor o un membre d'una societat acadèmica. No té cap equivalent directe en català i Montoliu opta per 'alumne', una solució poc encertada perquè no té aquest sentit. La majoria dels traductors, en canvi, fan una descripció i fan ús de 'professor' o 'membre', que són més semblants al sentit original, o 'membre de la junta de govern' (Vidal), que és el terme equivalent que ofereix el Diccionari anglès-català. Potser Montoliu es va confondre perquè el significat de *fellow* també pot ser 'noi'. Tanmateix, cap de les solucions per aquest referent és del tot encertada, atès que la majoria fan una generalització amb l'ús de termes correctes, però massa generals. D'altra banda, en comptes de *Cambridge*, escriu 'Oxford'. Aquesta adaptació es deu al fet que, en aquella època, Oxford potser era més conegut i Montoliu va reemplaçar aquest element per tal d'apropar el text a la cultura d'arribada. Tot i això, és curiós com tant ell com la resta de traductors opten per una solució estrangeritzant i fan un manlleu del nom *King's College*, sense adaptar-lo. Podria haver-se traduït per 'escola universitària', per exemple, però tots coincideixen a deixar el nom de la institució (alguns ho complementen amb una nota explicativa). Aquesta coincidència de solucions podria deure's al fet que creien que Cambridge és tan popular que el lector ja n'estarà assabentat o que ja coneixeria el mot *college*.

Un altre cas problemàtic és el del joc de paraules a *painting the Old World red*, on Wilde combina l'expressió anglesa *paint the town red* ('anar de marxa', 'sortir a divertir-se') amb el referent *Old World* (Europa). En aquest fragment, el senyor Otis es burla d'Europa dient que el jovent americà hi va a fer gresca. Montoliu ho tradueix per 'desperta', de manera que fa una adaptació i, alhora, una reducció. Aquesta solució no acaba de tenir el significat de l'original i, no només suprimeix el referent *Old World*, sinó que, a més, perd el joc de paraules i l'humorisme. Altres traductors, en canvi, mantenen el referent i, a més, busquen una expressió que transmeti el sentit original, com ara «divertint-se pel vell món» (Oroval). Ara bé, cap de les solucions no és gaire creativa, potser perquè els jocs de paraules de Wilde representen un gran repte o perquè no disposaven de prou temps per a rumiar una traducció imaginativa.

El tercer cas problemàtic és la traducció dels referents presents a *'The Stars and Stripes,' as they were always getting swished*. Montoliu fa una traducció literal del referent, 'Estrelles i Bandes', a més d'una amplificació a través d'una nota a peu de pàgina per explicar que es tracta de la bandera nord-americana. La solució més utilitzada pels altres traductors, però, és 'Barres i Estrelles', segurament perquè és una expressió més comuna en català. Tanmateix, el problema rau a *they were always getting swished*, una frase ambigua a causa del verb *swish*, que pot significar tant 'moure's' com 'pegar' o 'fuetejar'. Possiblement, Wilde volia fer un joc de paraules amb *Stripes*, que a banda de significar 'barres' també pot significar 'fuetejar', i el verb *swish*, que també vol dir 'pegar', per tal de fer entendre que els bessons eren sovint castigats. Tot i això, no hi ha un consens unívoc sobre el significat d'aquest joc de paraules. La solució que escull Montoliu és 'sempre se servien d'ells pera enarborar-les'. El verb 'enarborar' significa 'hissar' i, amb el seu ús, es perd el significat original de *getting swished*. Sí que connecta, però, l'expressió 'Estrelles i Bandes' (la bandera) amb l'ús del verb que el segueix, 'enarborar' (hissar una bandera). Per tant, fa una adaptació que altera el significat original perquè prioritza que els referents siguin coherents entre si per damunt de la fidelitat. Els altres traductors opten per solucions com 'sempre acabaven rebent' (Nonell i Oliva) o 'no paraven mai quiets' (Vidal), per exemple. Tres adopten el significat de 'pegar' del *swish*, i els altres tres al significat de 'moure's'. Tot i que no sabem quin era el significat real que Wilde volia donar, totes sis fan que funcioni el joc de paraules. Montoliu, en canvi, fa una formulació més enigmàtica amb l'ús d''enarborar-les' i no s'acaba d'entendre a què es refereix exactament.

Un altre aspecte rellevant és la traducció de noms propis. Montoliu habitualment es limita a reproduir les formes originals, però en el cas de *Chanticleer* opta per l'equivalent 'Cantaclar', un nom motivat. Segurament va decidir traduir-lo perquè hi ha tradició establerta de traduir els noms dels personatges de faules populars, sobretot en la cultura castellana, on *Chanticleer* es coneix com a 'Cantaclaro'. Respon a la voluntat d'apropar el referent al lector, potser

perquè els lectors ja estaven familiaritzats amb el nom en català o en castellà. Tanmateix, afegeix una breu nota explicativa per assegurar-ne la comprensió. Cal destacar que també hi ha algunes alteracions en antropònims, com ara 'Janny Davenport', en comptes de *Fanny Davenport*, 'Sarow' per *Saroni* i 'lady Startuy' per *Lady Startup*. Probablement, es tracta d'errors tipogràfics o de revisió, però, en tot cas, 'Janny' i 'Sarow', que al·ludeixen a personatges no ficticis, poden dificultar-ne la identificació per part del lector.

Pel que fa als topònims, *Canterville Chase* designa l'habitatge que la família Otis compra per anar-hi a viure. El mot *Chase*, segons el Merriam-Webster Dictionary, significa 'una extensió de terra no tancada utilitzada com a reserva de caça', segurament per a referir-se al terreny o finca de caça, és a dir, la propietat. Planteja dificultats perquè en català no disposem de cap equivalent per aquest mot. El primer cop que apareix, Montoliu manté el nom original i afegeix una amplificació al cos del text: 'la proprietat de Canterville-Chase'. És una solució estrangeritzant perquè manté el nom original complet, però per tal de fer entendre de què es tracta, l'acompanya de 'la proprietat de'. En el cas de la variació *the Chase*, que trobem en altres punts del text, Montoliu fa una descripció i una generalització i escriu 'en aquesta casa' o 'l'hisenda'. El mot 'hisenda' manté la idea de propietat rural extensa, però no el significat de lloc on es caça. Pel que fa a la resta de traduccions, Vallverdú, per exemple, fa un manlleu i manté 'Chase', de manera que és fidel al text original, però dificulta la comprensió del lector; Oliva, Vidal i Íñiguez, en canvi, utilitzen 'castell' o 'mansió', dues opcions que no transmeten el significat original, però que els traductors adopten segurament per seguir el fil de les novel·les gòtiques, que Wilde satiritza, i transmetre més aviat la idea de castell o casa embruixada. Montoliu no fa una traducció estricta, però sí que intenta mantenir el sentit original amb mots que s'apropin al significat original, cosa que el fa més domesticador.

Fixem-nos ara en els elements de patrimoni cultural. Montoliu presenta solucions que podrien considerar-se oposades; vegem-ne dos exemples. D'una banda, amb *clam-bake* fa clarament un manlleu pur i el manté com a '*clam-bake*'. Aquesta paraula designa una tradició americana en què es menja marisc a l'aire lliure, normalment prop del mar. En català no hi ha cap equivalent ni tampoc una traducció per a aquesta festivitat, de manera que Montoliu opta per mantenir el mot original i fer una estrangerització. En aquest cas potser són més entenedores les solucions de la resta de traduccions, on fan o una descripció com ara 'menjada de cloïsses estofades' (Nonell) o 'barbacoa de cloïsses' (Vallverdú), o bé una generalització com 'festa' (Vidal) o 'barbacoa' (Íñiguez). Aquestes opcions són domesticadores i fan entendre al lector de què es tracta la festivitat sense perdre del tot el referent i el sentit original. D'altra banda, també cal parar esment als referents presents a *the boys took to lacrosse, euchre*, que tradueix per 'Els nois se dedicaren als jocs de «la crossa», del foot-ball'. El *lacrosse* és un joc esportiu d'origen indi, molt popular a Amèrica del Nord, i el seu nom prové dels bastons que s'usen per llançar la pilota, anomenats *crosses* en francès.

Segons el Termcat, en català també s'utilitza el mot 'lacrosse', tanmateix, Montoliu opta per una solució estrangeritzant i fa una traducció literal del nom, una solució confosa perquè el lector segurament s'imaginarà una altra cosa, com un joc d'anar amb crosses o de fer veure que es va coix. Montoliu potser es va confondre i no va entendre a quin joc es referia Wilde. Respecte a *euchre* (un joc de cartes), en canvi, en fa una adaptació i escriu 'foot-ball'. Aquest cop, no és estrangeritzant, sinó que decideix adoptar una solució domesticadora i substituir el joc per un altre joc anglès que a Catalunya s'estava descobrint, el futbol. Així, canvia el referent per un altre que, segons el traductor, és més típicament britànic.

Una altra categoria que cal destacar-ne la traducció és la de les unitats de mesura, la qual pot resultar complexa, no perquè siguin difícils de traduir, sinó perquè planteja la pregunta de si convertir les unitats al sistema de la cultura d'arribada o no. En la majoria dels casos, Montoliu fa una traducció literal, com en el cas de *miles* per 'milles', o *a hundred thousand dollars* per 'cent milt dollars'; encara que 'dollars' podria considerar-se un manlleu perquè ha usat el terme anglès. També ho fa en el cas de *£50,000* per '10.000 lliures', tot i que aquí destaca més la modificació del nombre, causat potser per un error de transcripció. La solució de mantenir les unitats és estrangeritzant perquè respon a una voluntat de respectar la cultura d'origen. En canvi, en el cas de *a couple of inches*, l'adapta per 'cosa d'un o dos dits de distancia'. En català, *inch* és 'polzada' i, si es converteix, l'equivalent seria 'centímetre', però Montoliu opta per una expressió molt més natural i comuna en català, de manera que domestica la frase.

Si donem una ullada als tractaments, predomina l'ús de les formes estrangeres 'Mr.', Mrs.' i 'Miss' (amb algunes variacions com 'miss' o 'Mrss.'), fet que apunta cap a una tendència estrangeritzant. *Lord* i *Lady* també els manté amb la mateixa forma, en canvi, amb *Sir* alterna entre 'Sir' i 'senyor', i *Madame* la tradueix per 'senyora'. Aquesta irregularitat també es pot observar a casos com *Messrs. Myers and Podmore*, que tradueix per 'MM. Myers y Podmore', on, a diferència de la resta de traductors que utilitzen l'equivalent 'senyors', substitueix l'abreviació anglesa (*Messrs.*) per la francesa (*MM.*); o en 'Mr. de Voltaire' per *Monsieur de Voltaire*, on torna a fer aquest procés, però al revés: adapta el tractament francès (*Monsieur*) per l'equivalent anglès (Mr.). Montoliu no segueix un patró sistemàtic pel que fa a l'ús dels tractaments, cosa que podria deure's a confusions en la interpretació de tractaments o bé al fet que en aquella època hi havia una absència d'una normativa clara.

En síntesi, la traducció de Montoliu no segueix una única tendència, sinó que és una combinació entre l'estrangerització i la domesticació. El fet que hi hagi bastants solucions estrangeritzants és força sorprenent, atès que la traducció és de principis del s. XX i sembla que hauria de ser més domesticadora. Possiblement, oscil·la entre la voluntat d'equilibrar la fidelitat cap a l'obra de Wilde amb l'accessibilitat del text per al lector, mentre que altres

traductors prioritzen directament l'accessibilitat. Sí que es troba, però, en consonància amb la seva època, atès que hi ha un cert grau de negligència. No només presenta una falta de sistematització, sinó que també hi ha solucions apressades, com el cas d''enarborar-les' per *swish*, que afecta la comprensibilitat del text d'arribada. Així mateix, també hi ha certa manca de coherència, segurament causada pel fet que aquesta traducció és de 1906, és a dir, és un text prefabrià. Encara no hi havia una normativa catalana fixa, cosa que implica que no hi havia regles consolidades sobre com tractar els estrangerismes, per exemple, que és on més vacil·la Montoliu.

5.2 VÍCTOR OROVAL, 1987

El crim de Lord Arthur Savile; El fantasma dels Canterville, Víctor Oroval, Edicions Bromera, Alzira, 1987.

Recull dels dos contes més populars de Wilde. A banda d'aquests dos relats, també conté una introducció a càrrec del traductor, on tracta la vida i les obres més destacades d'Oscar Wilde, i al final una proposta de l'estructuració narrativa dels contes seguida d'activitats didàctiques. De manera puntual afegeix notes a peu de pàgina per explicar referents culturals o vocabulari complex. També incorpora algunes il·lustracions. Té una funció pedagògica, atès que està adreçat a un públic juvenil i conté diverses propostes de treball.

Pel que fa a la traducció dels topònims i dels noms d'institucions, amb *Canterville Chase*, tal com fa Montoliu, manté el nom original i fa una amplificació, en aquest cas, però, amb la paraula 'heretat'. Respecte a *the Chase*, també fa una descripció i generalització amb l'ús de 'la casa' o 'l'heretat'. Segurament, com Montoliu, prioritza la comprensió del referent per sobre de la fidelitat, mitjançant l'ús de termes més generals, però que tinguin un significat similar a l'original. En el cas de *King's College, Cambridge*, Oroval ho tradueix per 'King's College de Cambridge'. És una de les poques vegades en què es desmarca de la seva línia domesticadora i que opta per una solució estrangeritzant. Com Montoliu, manté *College*, però a diferència d'ell, hi deixa 'Cambridge', fidel a l'original. Com que es tracta d'una institució bastant coneguda, la intenció d'Oroval possiblement és mantenir-la igual per tal de no confondre als lectors, sense necessitat de facilitar més dades.

Respecte als antropònims, cal destacar dos casos on recorre a l'amplificació al cos del text per a facilitar als lectors la identificació dels personatges. D'una banda, tradueix *Virgin Queen* per 'Reina Verge, Elisabet I'. L'expressió *Virgin Queen* és el sobrenom amb què es coneix Elisabet I d'Anglaterra, que va regnar a Anglaterra i Irlanda entre 1558 i 1603 i que mai no va arribar a casar-se. Tots els traductors coincideixen a emprar l'equivalent 'Reina

Verge', ja consolidat en català, però Oroval hi afegeix 'Elisabet I', una petita amplificació que permet reconèixer fàcilment el personatge i que, alhora, dona més informació al lector. Només un altre traductor, Oliva, fa el mateix aclariment, però en forma de nota a peu de pàgina. Aquesta decisió pot respondre tant a la voluntat de garantir-ne la comprensió, com al caràcter educatiu de l'edició, que està adreçada a un públic infantil i juvenil. D'altra banda, adopta una solució similar amb *Chanticleer*, que tradueix per 'el gall Chanticleer'. A diferència d'altres traductors, que opten per utilitzar el nom motivat 'Cantaclar' (com hem vist amb Montoliu i que repeteixen Oliva i Vidal), o que el substitueixen per una descripció com 'el senyor Gall' (Nonell), Oroval manté el nom propi original i hi torna a afegir una breu explicació. S'estima més conservar el nom original del personatge per a facilitar la comprensió del lector, perquè sàpiga que es refereix a un gall.

Si donem un cop d'ull als referents de patrimoni cultural, veurem que Oroval adopta diverses solucions. En el cas de *prima-donnas*, opta per l'equivalent català 'dives'. El terme italià *prima donna* designa una cantant d'òpera i 'dives', segons el DIEC2 (segona accepció), significa 'cantant d'òpera'. Aquesta solució contrasta amb la resta de traduccions, que fan un manlleu i mantenen 'prima donnas' o 'prime donne'; o amb Íñiguez, que fa una descripció per 'cantants d'òpera'. La tria de 'dives' indica que Oroval vol ajudar al lector mitjançant un equivalent; tot i això, encara que sigui correcte segons el DIEC2, no sempre s'associa aquest mot al món de l'òpera. En el cas de *New York belle*, Oroval, com la majoria dels traductors, fa un calc i opta per 'bellesa ... de Nova York', una opció més domesticadora que la de Montoliu, que manté 'bella'. Un altre exemple on es diferencia de Montoliu és amb *clam-bake*, on decideix fer una descripció i escriure 'festa campestre'. Tot i que sí que transmet que és una festa grossa celebrada a l'aire lliure, és una solució generalitzadora que dilueix el contingut cultural de l'original.

També cal destacar algunes propostes estrangeritzants que fa, com en el cas de *lacrosse* i *euchre*, que conserva amb aquesta mateixa forma al text d'arribada. No és l'únic traductor que decideix mantenir aquests referents: Nonell, Oliva i Vidal també ho fan; aquests darrers, però, hi afegeixen dues notes a peu de pàgina per explicar en què consisteix cada joc. Aquí, Oroval opta per una solució estrangeritzant, probablement perquè amb el context creu que ja s'entén que els bessons jugaran a jocs, de manera que no se susciten problemes de comprensió.

Fixem-nos en un altre exemple. Tots els traductors coincideixen a mantenir el referent *Eton*, un col·legi molt prestigiós, amb la seva forma original, 'Eton', tret d'Oliva que hi afegeix una nota a peu de pàgina per explicar breument què és. El problema sorgeix quan Wilde utilitza l'expressió *young Etonians* per referir-se als bessons que assisteixen a aquest col·legi. Montoliu omet el referent i opta per 'minyons', mentre que Oroval ho tradueix per 'joves

etonians', un calc que li permet mantenir el referent i l'estructura original. Això indica una voluntat de mantenir la forma original, encara que així perdi la naturalitat del text d'arribada. Altres traductors, en canvi, el reformulen amb una solució més natural en català, com 'nois d'Eton' (Nonell) o 'col·legials d'Eton' (Oliva i Vidal). La solució d'Oroval pot dificultar una mica més la comprensió, malgrat que el col·legi ja s'ha esmentat prèviament. Segurament és per això que no adopta una solució més entenedora, perquè confia que el lector ho podrà vincular. Val a dir que, com en el cas de *College*, actua totalment estrangeritzant contra la seva praxi habitual, casualment en dos casos on el referent és una institució. Potser considera que no cal aclariment en aquests tipus de referents.

Un altre cas que cal mencionar és el de *you have your navy and your manners*. Tots els traductors l'han traduït pràcticament de la mateixa manera, en el cas d'Oroval per 'Tenen la marina i els seus costums'. A diferència de la resta, però, Oroval és l'únic traductor que decideix explicar aquesta burla dissimulada que fa Wilde i afegeix una breu nota a peu de pàgina per mencionar que la marina nord-americana inicialment era molt deficient. Aquesta ironia queda totalment opaca en les altres traduccions perquè ningú l'explica o la tracta. Sense cap explicació resulta difícil poder identificar aquesta burla, de manera que la decisió d'Oroval permet que el lector no passi per alt la ironia característica de l'estil de Wilde.

També cal parar esment a les solucions que adopta Oroval pel que fa a les unitats de mesura. D'una banda, decideix adaptar *miles* per quilòmetres i *inches* per centímetres, a més de convertir els nombres. Per exemple, *seven miles* ho tradueix per 'onze quilòmetres', que és la mateixa distància en quilòmetres, i *a couple of inches* per 'uns cinc centímetres', que també és la mesura aproximada. En el cas d'*a hundred guineas*, ho tradueix per 'cent-cinc lliures', on torna a fer una adaptació, però no en la moneda de la nostra cultura, sinó en lliures, una moneda pròpia de la cultura d'origen, però més coneguda en la nostra. Oroval aquí és totalment domesticador perquè prioritza que el lector comprengui les mesures mitjançant l'adaptació i la conversió dels nombres. Aquesta decisió també respon a la tendència habitual entre els traductors de l'anglès d'ajustar aquests referents als estàndards de la cultura d'arribada.

En relació amb els tractaments, Oroval tradueix sempre *Mr.*, *Mrs.* i *Miss* pel seu equivalent en català 'senyor', 'senyora' i 'senyoreta', mentre que els títols *Lord*, *Lady*, *Sir* i *Madame*, els decideix mantenir amb la seva forma original, inclosa la majúscula inicial. A diferència de Montoliu, que té una manca de sistematització en els tractaments, Oroval sempre fa servir les mateixes formes, a més de traduir al català els tractaments de cortesia. Això el fa més domesticador, segurament perquè vol assegurar-se que el lector comprengui el text, o perquè la seva lectura sigui més fluida i natural.

En conjunt, Oroval tendeix més cap a la domesticació. Les decisions que hem analitzat responen a la voluntat d'apropar el text a la cultura d'arribada: tot i mantenir els referents culturals originals, sovint recorre a tècniques com el calc, la descripció i l'amplificació per facilitar-ne la comprensió. Així, combina l'estrangerització, perquè s'estima més no traduir si és possible, amb la domesticació, perquè sempre procura ajudar el lector a entendre el referent. Destaca sobretot l'ús de l'amplificació, atès que sovint reprodueix la forma original seguida d'una explicació. Tanmateix, no sempre és així: en alguns casos, opta per no afegir cap aclariment, o perquè considera que el referent és prou conegut, com ara *King's College*, per exemple, o bé perquè el context ja ofereix prou informació. D'altra banda, a diferència de Montoliu, presenta més coherència. Cal tenir en compte que entre les dues traduccions han passat gairebé vuitanta anys i que, quan Oroval va fer la traducció (1987), el català ja comptava amb una normativa consolidada. Això es nota en l'absència de problemes en el tractament d'estrangerismes i en una sistematització general més coherent.

5.3 LLUÍS NONELL, 1992

El príncep feliç i altres contes, Lluís Nonell, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1992.

Recull de diferents contes de Wilde. A l'inici, incorpora una breu presentació a càrrec del traductor sobre l'autor i els contes compresos al llibre. No conté gaires notes a peu de pàgina, tan sols per explicar algun referent cultural puntual o vocabulari complex. També inclou algunes il·lustracions. El llibre està adreçat a un públic infantil i juvenil, amb una funció, principalment, d'entreteniment.

Un dels referents culturals més icònics del relat és el producte fictici creat per Wilde, *Pinkerton's Champion Stain Remover and Paragon Detergent*, que utilitza Washington Otis per netejar la famosa taca de sang. Aquest producte té una clara funció simbòlica, ja que serveix per reforçar el pragmatisme dels americans pel que fa als elements sobrenaturals. A més, els noms que el conformen tenen un simbolisme: *Pinkerton* és el nom d'un detectiu que va fundar una agència de detectius privats als Estats Units (Gill, 2018), mentre que *Paragon* significa que una cosa és tan perfecta i excel·lent que pot servir de model (parangó, sense parió).

D'entrada, una curiositat que planteja aquest referent és si es tracta de dos productes o d'un sol. El primer cop que apareix, sembla que podem diferenciar-ne dos: el *Pinkerton's Champion Stain Remover* i el *Paragon Detergent*, una interpretació que fan la majoria dels traductors, amb solucions com 'el Llevataques Campió de Pinkerton i el Detergent Paragon'

(Nonell). Montoliu i Vallverdú, en canvi, opten per unificar-los en un sol producte, 'el llevataques i superdetergent «Campió de Pinkerton»' (Vallverdú). Aquesta ambigüitat es fa més evident quan apareixen les variacions del referent, concretament la de *Pinkerton's Paragon Detergent*, que suggereix que tots dos productes formen part de la mateixa marca o casa, Pinkerton. Aquest fet genera problemes de coherència amb els qui inicialment els havien separat: Nonell, Oliva i Vidal tradueixen aquesta variació per 'el Detergent Paragon de Pinkerton', és a dir, vinculen el detergent a Pinkerton, no el llevataques, com havien dit anteriorment. Montoliu i Vallverdú, en canvi, mantenen la coherència al llarg del text perquè des del principi uneixen els dos productes, de manera que, quan apareix aquesta variació, les solucions 'l'especific incomparable de Pinkerton' o 'el superdetergent de Pinkerton' tenen sentit. Cal destacar el cas d'Oroval: a l'inici els separa, '¡El lleva-taques «Campió» i el detergent «Model» de Pinkerton', però situa 'de Pinkerton' al final, de manera que es pot interpretar que forma part del detergent o bé de tots dos productes. És una solució ambigua, però que manté la coherència al llarg del text.

Pel que fa a la traducció del nom, tots els traductors coincideixen a mantenir *Pinkerton*, probablement per preservar l'al·lusió cultural de l'original. En canvi, hi ha diferències a l'hora de tractar el mot *Paragon*. Alguns són més estrangeritzants i el mantenen igual, com en el cas de 'Detergent Paragon' (Nonell, Oliva i Vidal), una solució fidel a l'original, però que, tot i ser similar al mot català 'parangó', possiblement no l'entendran tots els lectors, tret del lector culte català. D'altres són més domesticadors i tradueixen o reformulen l'expressió per fer-la més comprensible. Oroval, per exemple, ho tradueix per 'model', Montoliu recorre a una solució més lliure amb l'ús d''incomparable' i Vallverdú i Íñiguez utilitzen el prefix 'super-', amb 'superdetergent' o 'superllevataques', que transmet la idea d'excel·lència del producte amb un to més humorístic.

Respecte als noms propis, destacarem dos casos en què fa servir dues tècniques contràries. D'una banda, amb el referent *Canterville Chase*, a diferència de Montoliu i Oroval, que fan una amplificació, Nonell opta per ser estrangeritzant i manté el nom original amb la mateixa forma: 'Canterville Chase'. Potser creu que, com que és el nom propi que designa la propietat, no cal modificar-lo perquè el lector ja pot entendre de què es tracta, sense necessitar cap ajuda. A les variacions *the Chase*, però, empra les mateixes solucions que Oroval i ho tradueix per 'casa' i 'heretat', unes solucions, com ja hem dit, generals, però adients. D'altra banda, tornarem a destacar el cas de *Chanticleer*. Nonell és l'únic traductor que decideix reduir el referent i no manté el nom del personatge, sinó que el descriu com a 'el senyor Gall'. Aquesta solució és domesticadora, atès que opta per explicar directament que es tracta d'un gall, potser perquè va creure que els lectors no coneixerien el personatge o que no entendrien l'al·lusió, per això ho fa més simple.

En el cas dels referents de patrimoni cultural, també s'observen solucions bastant oposades. Nonell és més estrangeritzant en casos com el de *prima-donnas*, que tradueix per '*prima donna*', i també amb *lacrosse i euchre*, que com Oroval, manté amb aquesta mateixa forma. Tot i que 'prima donna' és un estrangerisme, és un mot conegut i usat en la nostra cultura, i segurament devia creure que el seu ús era pertinent i que el seu públic, tot i ser infants, ho podria comprendre. D'altres cops, en canvi, Nonell és més domesticador. A tall d'exemple, tradueix el joc de paraules *paint the Old World red* per 've a celebrar les seves disbauxes al Vell Món', una solució que manté el sentit original i és entenedora pel lector. Així mateix, l'altre joc de paraules que apareix, *'The Stars and Stripes,' as they were always getting swished*, el tradueix per '«les estrelles i barres», perquè sempre acabaven rebent'. Com hem vist prèviament, aquest *swish* pot tenir més d'una interpretació i Nonell opta per la de 'pegar' o 'rebre'. A més, afegeix una nota a peu de pàgina on explica en detall el referent i el joc de paraules que fa Wilde. Així, Nonell tradueix els dos jocs de paraules i no només respecta el sentit original de tots dos, sinó que també s'assegura que siguin comprensibles pel lector.

Respecte a les unitats de mesura, Nonell tendeix a ser més estrangeritzant perquè no n'adapta cap. Així, manté 'milles', 'polzades', 'guinees' i 'dòlars'. Segurament la seva intenció és ser fidel a la cultura original, l'anglesa, i acostar-la cap als lectors de la cultura d'arribada. En el cas dels tractaments, però, opta per les mateixes solucions que Oroval: tradueix els tractaments de cortesia per 'senyor', 'senyora' i 'senyoreta' i manté els títols 'lord', 'lady', 'sir' i 'Madame'. L'única incongruència és que escriu els títols en minúscula inicial, tret de 'Madame'. Això potser es deu al fet que apareix com a *Madame de Tremouillac*, i potser va pensar que en comptes d'un títol formava part del nom propi del personatge.

Per acabar, cal comentar la traducció del títol *the American Minister*, que Nonell tradueix per 'el ministre americà'. En anglès, *minister* és una paraula polisèmica, però en aquest context designa un representant diplomàtic. En català, en canvi, 'ministre' designa una persona que exerceix un ministeri i que forma part del govern. Es tracta, doncs, d'un cas de fals amic, perquè, tot i la similitud dels mots, el significat no coincideix i la solució de Nonell no és del tot adequada. Altres traductors opten per solucions com 'embaixador' (Montoliu) o 'diplomàtic' (Oroval, Oliva i Vidal), que sí que mantenen el sentit original. La solució 'ministre' pot provocar que el lector no interpreti bé el càrrec del senyor Otis i que l'associï a l'àmbit governamental en comptes del diplomàtic. Pot ser un error causat per una interpretació massa literal, per una traducció apressada o, potser, causat per una tria intencionada que s'inscriuria en el marc del gust estrangeritzant del traductor.

En general, Nonell presenta solucions similars a les d'Oroval, potser perquè entre una traducció i l'altra només van passar cinc anys i és probable que Nonell tingués a mà la d'Oroval i la consultés. Tanmateix, també s'hi observen algunes diferències. Com en la resta

de traduccions, hi ha oscil·lacions entre la fidelitat al text original i la comprensibilitat per al lector; en el cas de Nonell, però, predomina una orientació més estrangeritzant. Aquesta tendència es veu molt clara en el manteniment de referents com les unitats de mesura, 'Canterville Chase' o *prima donna*. Així, sembla que confia en la capacitat del lector per interpretar aquestes elements sense necessitat de modificar-los. Malgrat això, no segueix un criteri del tot uniforme, atès que a vegades, com en el cas dels jocs de paraules, es mostra més domesticador. En conjunt, la seva intenció és preservar els referents culturals originals i prioritzar-ne la conservació per damunt de l'adaptació.

5.4 SALVADOR OLIVA, 1994

El fantasma de Canterville i altres contes, Salvador Oliva, Edicions Vicens Vives, Barcelona, 1994.

Antologia de contes d'Oscar Wilde. Conté una introducció rigorosa respecte a la resta, on repassa la vida de Wilde, la seva obra i els contes que apareixen a continuació i, al final, inclou propostes de treball i exercicis relacionats amb els temes tractats als contes. El llibre està replet de notes a peu de pàgina: d'una banda, amb definicions de vocabulari complex, i de l'altra, amb explicacions de referents culturals. També té diverses il·lustracions. És un llibre amb una clara funció pedagògica, adreçat a un públic juvenil i pensat per treballar en una aula.

La traducció d'Oliva presenta una característica que la diferencia de la resta: conté un gran nombre d'amplificacions en forma de notes a peu de pàgina, la majoria bastant extenses. És un recurs que utilitza per explicar, sobretot, referents culturals. Això es percep especialment en el cas dels antropònims, on l'explicació en forma de nota és llarga i sistemàtica. Per exemple, en casos com 'senyors Myers i Podmore', '*monsieur* Voltaire', 'Longfellow', 'Reina Verge' o 'Cantaclar', que són al·lusions a personatges, afegeix notes amb informació sobre el context històric i social, les característiques o la importància d'aquests personatges. Tot i que altres traductors també recorren puntualment a notes, les d'Oliva són més exhaustives. A més, és l'únic que explica els referents 'senyoreta Fanny Davenport', 'Sarah Bernhardt' i 'Saroni', figures que resulten desconegudes avui dia. En la mateixa línia, Oliva també és l'únic traductor que decideix explicar altres referents com 'cotilló', la dansa que domina Washington Otis; 'Eton', el col·legi prestigiós d'Anglaterra; 'Pinkerton', la marca del llevataques i el detergent; 'l'Església Episcopal Reformada i Independent d'Amèrica', en què Wilde fa una sàtira de la quantitat de religions protestants dels Estats Units; 'cent guinees', en què explica de quina moneda es tracta; i 'Scotland Yard', la policia britànica. Aquestes notes permeten entendre millor el significat i les connotacions dels referents, cosa que facilita la

comprensió al lector infantil, que no entendria molts referents que un lector adult, en canvi, sí que comprendria.

A banda d'això, fixem-nos ara en les seves solucions de traducció. Un referent que cal destacar és un altre producte fictici creat per Wilde, el *Tammany Rising Sun Lubricator*, l'oli que el senyor Otis ofereix al fantasma perquè greixi les seves cadenes i no faci soroll. Es tracta, de nou, d'un recurs que Wilde fa servir per satiritzar el pragmatisme dels americans. El nom està format, d'una banda, per *Tammany*, que fa referència a Tammany Hall, una organització política vinculada al Partit Demòcrata a la ciutat de Nova York durant el segle XIX, coneguda per casos de corrupció i clientelisme polític. Wilde aprofita aquesta referència i fa un joc irònic: el lubricant greixa les cadenes del fantasma perquè no facin soroll i Tammany Hall «greixava» el sistema polític perquè funcionés a favor dels seus interessos (Gill, 2018). D'altra banda, també apareix *Rising Sun*. Aquesta expressió sovint fa referència al Japó, conegut com el «país del sol naixent», i es podria interpretar com a una al·lusió a l'interès per l'orientalisme que començava a estendre's en aquella època. A més, Wilde segurament l'afegeix per donar al producte un nom comercial cridaner, que reforça la sàtira del consumisme i el comerç industrial americà que està fent.

En el cas de *Lubricator*, tots els traductors, inclòs Oliva, l'han traduït per 'lubricant', una solució literal i normativament correcta que manté el significat original. Només Montoliu opta per 'engrassador', més concreta i visual, atès que remet directament a l'acció de greixar les cadenes. Pel que fa a *Tammany*, tots, inclòs Oliva, el mantenen en la seva forma original, probablement perquè es tracta d'un nom propi i volen conservar la referència cultural original. Oliva, però, és l'únic que decideix explicar-ne el significat mitjançant una nota a peu de pàgina, tot i que només parla del referent *Tammany*. Finalment, la traducció de *Rising Sun* presenta diferents solucions. D'una banda, Oroval i Oliva són més estrangeritzants perquè el mantenen en anglès, segurament perquè el consideren part del nom comercial del producte. D'altra banda, Montoliu, Nonell i Vallverdú opten per 'Sol Ixent' i Vidal per 'Sol Naixent', els equivalents en català. Són solucions més domesticadores que faciliten la comprensió, especialment en edicions adreçades a un públic infantil, que segurament no té un nivell d'anglès gaire alt. Estranyament, Oliva, que s'allarga tant a les notes, es limita a explicar *Tammany* i no menciona res de *Rising Sun*, cosa que provoca que només els lectors amb un bon nivell d'anglès puguin associar aquesta expressió amb l'orientalisme. En canvi, els serà molt més fàcil d'associar-ho als lectors de Montoliu, Nonell, Vallverdú i Vidal, que tradueixen l'expressió. Val a dir que Íñiguez, en canvi, és l'única que es decanta per una generalització amb 'oli lubricant' o 'oli greixador', una opció que elimina els elements culturals i comercials.

Tret d'aquest cas, les solucions d'Oliva mostren una tendència força domesticadora. Per exemple, tradueix *Canterville Chase* per 'el castell de Canterville'. Tot i que no és una traducció estrictament fidel a l'original, l'adapta i, com Vidal i Íñiguez, escull una solució més comuna als contes de fantasmes amb l'ús de 'castell', de manera que reforça l'atmosfera de casa embruixada i l'aproximen al públic infantil. Pel que fa al referent *Dr. Dobell's tincture*, també és un producte fictici, en aquest cas, un medicament que la senyora Otis ofereix al fantasma. Pràcticament tots els traductors han optat pel calc 'tintura del doctor Dobell'. El mot 'tintura' és adequat perquè designa una solució medicinal; tanmateix, Oliva ho tradueix per 'xarop del doctor Dobell', un terme més familiar i fàcil de reconèixer a casa nostra. La seva tendència domesticadora l'ha ajudat a trobar una solució molt més entenedora pel lector, especialment l'infantil.

També adopta una solució similar amb *county*, una divisió territorial d'Anglaterra. Com que a Catalunya no tenim aquestes divisions, les solucions de traducció són bastant variades. Alguns, d'acord amb la solució estàndard, decideixen mantenir el referent 'comtat' (Oroval, Nonell i Vidal), mentre que d'altres busquen mots que s'apropin al lector català. Oliva, en aquest cas, l'adapta per 'comarca', una divisió territorial pròpia del nostre país. Aquesta solució és discrepant: la seva estratègia domesticadora l'ha portat a una solució lícita, però alguns traductors la considerarien poc adient perquè 'comarca' té ressons administratius que poden crear una fracció. Montoliu, Vallverdú i Íñiguez, en canvi, recorren a mots més generals com 'rodalia', 'contrada' o 'veïnat', que no equivalen a cap divisió territorial, però sí que transmeten la idea de terreny dels voltants de Canterville Chase. Cal destacar, però, que el segon cop que apareix aquest mot, a *all the police inspectors in the county*, tots els traductors, inclòs Oliva, opten per 'comtat'. Això possiblement es deu al context de la frase, que fa referència a la policia anglesa, la qual es divideix per comtats (*counties*), per això deuen voler mantenir aquesta àrea administrativa al text d'arribada.

Un altre cas en què Oliva també és domesticador és el de *inches*, que ni tradueix per polzades ni adapta a centímetres, sinó que fa una generalització i utilitza l'expressió 'anar de poc', més natural en català; o amb *clam-bake*, que tradueix per 'menjada de cloïsses a l'aire lliure', una descripció que facilita la comprensió d'aquesta festivitat. No sempre, però, adopta solucions domesticadores. En alguns casos manté el referent original, com amb *prima donnas* (amb la forma 'prime donne'), *lacrosse* o *euchre*. La diferència és que, mentre que amb *prima donna* no afegeix cap explicació, un fet poc habitual en ell, amb *lacrosse* i *euchre* sí que afegeix notes per explicar en què consisteixen aquests jocs. Així, tot i que és estrangeritzant perquè manté els noms originals, continua proporcionant una certa domesticació mitjançant les notes.

També cal comentar les solucions que Oliva adopta en el cas dels tractaments. La majoria dels traductors opten o bé per mantenir els tractaments anglesos o bé per traduir-los per l'equivalent català. Oliva, en canvi, combina totes dues opcions. Manté 'Mr.' en anglès, però tradueix *Mrs.* per 'senyora' i *Miss* l'alterna entre *miss* o 'senyoreta'. Pel que fa als títols, com la resta de traductors, els conserva en la forma original. Tanmateix, crida l'atenció que '*lady*', '*sir*' i '*madame*' apareixen en cursiva, mentre que 'lord' no. Aquesta incongruència pot deure's a un error o bé a una intervenció dels editors, però, en qualsevol cas, el criteri no és del tot sistemàtic. A més a més, vist des d'una perspectiva actual, pot resultar significatiu el fet que la majoria dels tractaments masculins no estan marcats en cursiva i, en canvi, els femenins sí.

En síntesi, la traducció d'Oliva es distingeix clarament per l'alt nombre de notes a peu de pàgina que conté. Aquest ús tan extens de l'amplificació afecta, com tots sabem, la fluïdesa de la lectura i, la major part de les vegades, el desconeixement d'aquests referents no impedeix la comprensió del relat. Ara bé, les notes són una bona eina per captar burles de Wilde que podrien passar desapercebudes al lector, a més d'aportar informació complementària sobre el context històric i cultural. Aquesta decisió respon segurament al caràcter educatiu de l'edició que, més enllà de la seva funció narrativa, també té una funció pedagògica. Aquesta pedagogia, però, a vegades sembla més adreçada a adults que no pas a infants, tant per la quantitat d'informació que conté com per la manera com s'explica. A banda d'això, la tendència d'Oliva s'inclina cap a la domesticació: quan manté el referent original, sovint hi afegeix una nota a peu de pàgina i, quan no el manté, el fa accessible per al lector infantil, com en els casos de 'castell', 'xarop' o 'menjada de cloïsses a l'aire lliure'.

5.5 JOSEP VALLVERDÚ, 2002

El fantasma de Canterville i altres relats, Josep Vallverdú, Editorial Barcanova, Barcelona, 2002.

Recull de contes traduïts de Wilde. No conté cap introducció ni tampoc materials complementaris. Puntualment, afegeix alguna nota a peu de pàgina per aclarir vocabulari confús. No inclou il·lustracions. S'adreça a un públic juvenil, però amb una funció principalment d'entreteniment més que no pas educativa.

Entrant en l'anàlisi pròpiament dita, la traducció de Vallverdú es caracteritza per la presència de solucions molt variades. Per exemple, com ja hem vist anteriorment, manté 'Canterville Chase' amb la mateixa forma que l'original i, fins i tot, fa un manlleu i conserva la variació *the Chase* amb 'la Chase'. Segurament considera que, com que el lector ja ha vist

anteriorment el topònim complet, podrà identificar aquesta forma abreujada i que, per tant, no cal traduir-la. Tanmateix, el segon cop que apareix *Chase*, ho tradueix per 'propietat', una solució més domesticadora, però que manté força el significat original. Possiblement, en aquest cas, el context de la frase fa necessari traduir el mot perquè es pugui comprendre, per bé que aquesta solució valdria en tots dos casos, tant en el primer cas en què utilitza 'volta per', com en el segon cas amb 'escorcollar'. Un cas similar és el de *Chanticleer*, que primer tradueix per 'Chantecler' i després per 'el gall'. La primera solució es diferencia de la resta de traduccions: no manté la forma original 'Chanticleer' ni tampoc utilitza el nom motivat 'Cantaclar', sinó que adopta el nom francès procedent de *Roman de Renart*, un recull de contes medieval del segle XII anterior a *Els contes de Canterbury* (on Wilde fa l'al·lusió original). Probablement, aquesta decisió respon a la influència cultural del francès, una llengua que en aquell moment era bastant coneguda entre els lectors i n'estaven més familiaritzats. El segon cop que apareix, però, en comptes de repetir el nom propi opta per 'el gall', una solució domesticadora que facilita que el lector, en cas de desconèixer el personatge, sàpiga que es tracta d'un gall.

En el cas dels jocs *lacrosse* i *euchre*, Vallverdú adopta dues solucions diferents, però que fan els referents més accessibles. El primer joc el tradueix per 'la *crosse*', en què utilitza el mot francès que designa aquest joc i separa l'article del nom. Això pot respondre, altre cop, a la voluntat de fer servir la paraula francesa perquè és més fàcil de reconèixer en la nostra cultura. En canvi, amb el joc de cartes *euchre* opta per 'les 32'. No hem pogut esbrinar si es refereix a un joc de cartes concret o bé si està fent una descripció o una generalització basada en el nombre de cartes de la baralla, ja que l'*euchre* es pot jugar amb 32 cartes. En tot cas, busca solucions més comprensibles pel lector, en el primer cas amb un estrangerisme més familiar pel lector i, en el segon cas, a través d'una descripció o generalització.

Cal parar esment al referent *the German*, que apareix a la frase *by leading the German at the Newport Casino*. Aquí, *German* és un fals amic perquè no es refereix a 'alemanys', sinó a una dansa dels balls de societat. Com que no es disposa d'un equivalent en català, hi ha diverses solucions. La majoria dels traductors, bé perquè s'han influït mútuament, bé perquè s'han basat en la lexicografia bilingüe, opten per 'cotilló', una dansa que es feia al final d'un ball de societat durant l'Europa del segle XIX. Malgrat que no designa exactament la mateixa dansa, és una adaptació que transmet una idea similar a l'original. Oliva, però, és l'únic traductor que complementa aquesta solució amb una nota a peu de pàgina per explicar què és. El fet que molts traductors coincideixin amb la solució 'cotilló' podria explicar-se perquè es tracta d'una dansa més coneguda en la nostra cultura i permet evocar l'ambient dels balls de societat. Vallverdú, en canvi, adopta una solució diferent i ho tradueix per '(ballant) l'*allemande*', un mot francès utilitzat per designar aquest tipus de ball. Es tracta d'una solució més fidel al referent original, ja que designa la mateixa dansa i, a més, resulta una mica més

transparent per al lector català. També tradueix *leading* per 'ballant', de manera que deixa clar que es tracta d'un ball. Vidal, per la seva banda, opta per descriure la dansa com a 'valsos alemanys'. Aquesta opció no és tan precisa, però és encara més transparent per al públic infantil, que segurament desconeix els mots 'cotilló' o '*allemande*'.

Fins ara hem observat diverses solucions en què s'ajuda d'estrangerismes, però Vallverdú a vegades també opta per solucions més domesticadores. Un exemple que ja ha aparegut anteriorment és el de *Paragon Detergent*, que tradueix per 'superdetergent'. Amb l'ús del prefix *super-* expressa la idea que el producte és extraordinari. És una solució creativa que conserva bastant bé el significat original i que, a més, manté el to humorístic inicial de Wilde.

En el cas de les unitats de mesura, en fa una traducció literal de gairebé totes, tret de *inches*, que adapta a centímetres. A diferència d'Oroval i Vidal, que també fan aquesta adaptació i converteixen la xifra exacta, Vallverdú ho generalitza i no especifica el nombre, així que queda 'desplomant-se a centímetres del seu muscle esquerre'. L'expressió sona natural en català i el significat pràcticament no es modifica.

Pel que fa als jocs de paraules, les seves solucions s'allunyen una mica de l'original. D'una banda, *painting the Old World red* la tradueix per 'fument-se del Vell Món'. Manté el referent *Old World*, però fa servir l'expressió 'fúmer-se de' per fer entendre que els americans es burlen d'Europa. El sentit original de l'expressió anglesa no és ben bé aquest, atès que significa sobretot sortir de gresca, no riure's d'alguna cosa. Tot i això, la solució encaixa amb el context, perquè en aquest fragment el senyor Otis sí que es burla d'Europa dient això. D'altra banda, en el joc de paraules de *'The Stars and Stripes,' as they were always getting swished*, l'al·lusió a la bandera nord-americana la tradueix per '«Barres i Estrelles»', una solució adequada. Destaca, però, com tracta el verb *swish*. Fins ara, la majoria dels traductors han relacionat l'*Stripes* (barres) amb el significat de 'cop de fuet' del *swish*, així que ho han traduït per 'rebre' en el sentit de ser castigat. Vallverdú, en canvi, és el primer que opta per un altre dels sentits possibles de *swish*, relacionat amb 'moure's'. Com que el significat exacte del joc de paraules de Wilde no és del tot clar, aquesta solució és una interpretació possible que manté l'ambigüitat de l'original, tot i que canvia el matís. De fet, els següents traductors, Vidal i Íñiguez, també segueixen aquesta línia amb solucions com 'no paraven mai quiets' o 'no paraven de moure's d'un costat a l'altre'.

Per acabar, la traducció dels tractaments segueix una tendència similar a la de la resta dels traductors: els tractaments de cortesia els tradueix per 'senyor', 'senyora' i 'senyoreta', mentre que els títols els manté com a 'lord', 'lady', 'sir' i 'madame'. Segueix aquest criteri de forma sistemàtica al llarg de tot el relat, així com en el cas del referent *Mr. Ghost*, que utilitza Virginia per dirigir-se al fantasma, en què també tradueix *Mr.* per 'senyor'. És curiós

com aquesta solució és unívoca per tots els traductors, atès que, independentment de si han mantingut els tractaments en anglès o no, tots han traduït aquest. Possiblement, això és perquè si es combina amb un nom propi anglès, el tractament original resulta natural, però en un sintagma com 'Mr. fantasma' la barreja de llengües generaria una expressió poc coherent en català. No és l'únic cas en què tots els traductors coincideixen: *the Hon. Thomas Horton* l'han traduït per 'l'honorable Thomas Horton'. Si bé no presenta cap dificultat, conté el tractament protocol·lari *Hon.*, que és l'abreviació de *Honourable*. Tots l'han traduït per 'honorable', l'equivalent, però Nonell és l'únic que ha marcat la majúscula inicial, que en principi és com s'escriu en català. És estrany que ni en les traduccions que s'acosten més al present no es marca la majúscula. Potser s'ha interpretat més com a adjectiu que no pas com a títol protocol·lari.

La traducció de Vallverdú també està adreçada a un públic infantil i juvenil, però, a diferència de la resta de traduccions adreçades a infants, no incorpora notes a peu de pàgina ni explica cap referent cultural. Això pot deure's al caràcter de l'edició o bé al fet que confia en la capacitat interpretativa dels lectors. Vallverdú presenta solucions que oscil·len entre l'estrangerització i la domesticació, com en el cas de *Chase*, que primer manté com a 'Chase' i que després tradueix per 'propietat'. A vegades també adopta solucions més lliures, com en el cas dels jocs de paraules. Tanmateix, es decanta sobretot cap a la domesticació, amb una particularitat pròpia del traductor: sovint utilitza el francès com a element de suport. Possiblement considera que el referent francès és més transparent per al lector, sigui perquè la forma és més propera a la de la nostra llengua, sigui perquè el referent en francès ens és més familiar, com el cas de Chantecler. Tot i això, hi ha excepcions, sobretot amb les unitats de mesura, que pràcticament sempre les tradueix literalment. En conjunt, sembla que Vallverdú no segueix una tendència rígida al llarg de tota la traducció, sinó que més aviat adapta les solucions segons el context i segons si considera necessari acostar el referent al lector o mantenir-ne el caràcter original.

5.6 JORDI VIDAL, 2008

El fantasma de Canterville i altres contes, Jordi Vidal, Biblioteca Teide, Barcelona, 2008.

Antologia de contes d'Oscar Wilde. El llibre inclou una introducció per contextualitzar el lector a través d'un estudi acurat sobre la vida i l'obra de l'autor, l'època victoriana i les característiques dels contes traduïts. A més, incorpora una guia de lectura i exercicis. Conté notes a peu de pàgina per aclarir vocabulari complex i referents culturals, així com il·lustracions. Aquesta traducció també s'adreça a un públic juvenil i estudiantil i els paratextos que inclou tenen una clara funció didàctica.

Després d'Oliva, Vidal és el traductor que recorre més sovint a l'amplificació en forma de nota a peu de pàgina. Si bé les seves notes no són tan extenses com les d'Oliva, també les utilitza amb freqüència per explicar amb quatre pinzellades alguns referents culturals que poden resultar difícils d'entendre per al lector infantil. Vegem-ne alguns exemples.

Hi ha alguns casos en què Vidal i Oliva són els únics traductors que recorren a l'amplificació com a eina per a explicar determinats referents. És el cas de *Tudor Hall*, en què *Tudor* al·ludeix a l'estil arquitectònic i decoratiu anglès desenvolupat durant la dinastia Tudor. A diferència d'Oroval i Nonell, que fan un calc amb 'vestíbul Tudor', Montoliu, Oliva, Vallverdú i Vidal opten per 'vestíbul d'estil Tudor', una solució lleugerament amplificada que afegeix la paraula 'estil' i facilita que el lector interpreti que 'Tudor' fa referència al disseny del vestíbul. Vidal i Oliva, a més, hi afegeixen una nota a peu de pàgina per explicar aquest estil i el seu context històric.

En el cas dels antropònims, tots dos coincideixen a afegir una nota a 'monsieur de Voltaire', per explicar de qui es tracta, i també a 'Cantaclar', en què expliciten la referència literària a què al·ludeix Wilde. Són, però, els dos únics antropònims que Vidal amplifica; la resta, com ara 'Longfellow' o 'Saroni', per exemple, no reben cap explicació. Això mostra que no segueix un criteri del tot sistemàtic. Si ens centrem en les institucions, Vidal i Oliva tornen a ser els únics que expliquen mitjançant una nota *King's College, Cambridge*. Tot i que 'Cambridge' ja evoca la idea d'una institució anglesa de prestigi, la nota ajuda al lector infantil, que possiblement ho desconeix, a contextualitzar-la. En canvi, 'Eton', una altra institució educativa anglesa, només l'amplifica Oliva. Aquesta diferència indica, altre cop, que Vidal no fa amplificacions de manera sistemàtica o del tot congruent.

Dos casos curiosos en què ni Vidal ni cap altre traductor no afegeixen notes explicatives són el de *Charles James Fox* i *Sir William Gull*. Tots dos són personatges de l'època: Fox, un polític, i Gull, un metge de prestigi, però cap traductor no els contextualitza. Probablement consideren que no són rellevants per a la comprensió del relat; tanmateix, es tracta d'al·lusions a figures reals que el lector actual segurament desconeix, així que una breu explicació hauria contribuït a preservar aquest rerefons del relat.

Un exemple similar és l'expressió *in accordance with Californian etiquette*, mencionada quan el senyor Otis apunta amb un revòlver al fantasma i li diu que aixequi les mans 'd'acord amb l'etiqueta californiana'. La majoria dels traductors en fan un calc amb 'l'etiqueta californiana'; Oliva, però, opta per 'el sistema de Califòrnia' i Vidal per 'el protocol californià'. El problema no rau en la traducció, sinó en el significat que hi ha al darrere: Wilde fa una ironia sobre la imatge de Califòrnia, que en aquella època era un lloc bastant violent i on el fet d'apuntar a algú amb una pistola era un comportament «comú» (Owl Eyes,

s.d.-a). Tot i que aquesta referència devia ser fàcil de captar per als lectors de l'època, avui dia ens pot passar desapercebuda. Cap dels traductors tampoc no l'explica, probablement perquè no és gaire rellevant per al fil de la història, però això pot provocar opacitat en segons quina mena de lectors.

En canvi, hi ha un parell de referents en què Vidal és l'únic que els amplifica. És el cas de '*prime donne*', on és l'únic traductor que aclareix que aquest terme italià designa una cantant d'òpera; o de 'Societat Psíquica', on, a més d'explicar el referent, també comenta la ironia que fa Wilde sobre la moda de l'espiritisme.

Al marge de les amplificacions, pel que fa als referents relatius al patrimoni cultural, primer cal destacar *green corn, buckwheat cakes, and hominy*. En aquest fragment, la família Otis parla sobre com és de difícil obtenir a Anglaterra aquests aliments propis de Nord-amèrica. Tot i que no tenen un equivalent directe en català, la majoria dels traductors opten per fer un calc, amb solucions bastant comprensibles encara que no es conegui culturalment el producte, com 'moresc verd' (Montoliu), 'blat de moro fresc' (Nonell) o 'blat de moro verd' (Vidal) per a *green corn*, i 'pastís de fajol' (Nonell), 'galetes de fajol' (Oliva) o 'pastes de fajol' (Vidal) per a *buckwheat cakes*. El cas de *hominy* és més complex. Aquí, ni la traducció literal ni el calc no resulten viables. Es tracta d'un aliment americà fet amb grans de blat de moro que han estat en remull per eliminar-ne la pell. Les solucions dels traductors tendeixen a la domesticació: Montoliu, Nonell i Oliva adapten el referent amb mots com 'polenta', 'farinetes' o 'farro', aliments similars que també estan elaborats a partir de farina de cereals, però més coneguts en la cultura catalana; mentre que Oroval, Vallverdú i Vidal opten per fer descripcions com 'dacsa mòlta per a menjar' o 'blat de moro mòlt'. Aquestes solucions són entenedores, però no del tot precises perquè el *hominy* no sempre es cuina molt. Encara que aquests aliments no són essencials per al desenvolupament de la trama, sí que contribueixen al contrast cultural que Wilde fa entre Amèrica i Anglaterra al llarg del relat, i totes les traduccions ho reflecteixen.

Com en aquests referents gastronòmics, en altres punts, Vidal també es revela més aviat domesticador. Per exemple, en el cas del *Tammany Rising Sun Lubricator*, és dels que opta per traduir *Rising Sun* per l'equivalent 'Sol Naixent', de manera que s'assegura que el lector entengui i relacioni l'al·lusió a l'orientalisme. També adapta *Canterville Chase* com a 'la mansió de Canterville', i *Chase* com a 'mansió' que, com ja hem vist prèviament, no és una traducció precisa perquè difereix del significat original, però l'ajusta a l'ambientació de conte de fantasmes i contribueix a crear una atmosfera més pròpia del conte infantil. En altres casos, Vidal també opta per fer descripcions o generalitzacions per tal de fer més entenedors referents que considera que el lector infantil català no comprendrà, com ara *the German*, que a diferència de la resta dels traductors que opten per 'cotilló' o 'allemande', descriu com a

‘valsos alemanys’. És una solució molt més general, però explicita i transparent. Un altre cas és el de *clam-bake*, que tradueix per ‘festa’. Aquesta generalització és bastant simple i, comparada amb les solucions d’altres traductors com ‘menjada de cloïsses estofades’ o ‘barbacoa de cloïsses’, no és tan il·lustradora.

Pel que fa als tractaments, Vidal és força sistemàtic i, com la majoria dels traductors, opta per traduir-los pels equivalents ‘senyor’, ‘senyora’ i ‘senyoreta’. Respecte a les unitats, les monedes les manté amb ‘lliures’, ‘guinees’ i ‘dòlars’ però, en canvi, adapta les unitats de mesura: *miles* es converteix en ‘quilòmetres’ i *inches* en ‘centímetres’. Aquestes solucions coincideixen amb les d’Oroval, l’altre traductor que també les adapta, i opta per acostar aquests referents al sistema de mesures comú pel lector català.

En resum, a diferència d’altres traductors que oscil·len entre l’estrangerització i la domesticació, Vidal adopta una tendència clarament domesticadora. Té present el seu públic objectiu, l’infantil, així com el caràcter educatiu de l’edició, i això el porta a buscar solucions entenedores i accessibles per als seus lectors. Per això, sovint recorre a l’amplificació en forma de notes a peu de pàgina, però també adapta, com en el cas de ‘mansió de Canterville’, i fa descripcions i generalitzacions.

5.7 LOURDES ÍÑIGUEZ, 2022

El fantasma de Canterville i altres contes, Lourdes Íñiguez, Editorial Barcanova, Barcelona, 2022.

A diferència de la resta d’obres seleccionades, aquesta antologia de contes d’Oscar Wilde és una adaptació. Tot i no ser una versió completa, recull els episodis essencials dels contes de Wilde, sense eliminar cap moment base de l’argument o de la intenció de l’autor. Conté una introducció contextual sobre finals del segle XIX i els moviments culturals i estètics de l’època, així com un apèndix final on tracta la vida, l’obra i les idees estètiques de l’autor, els contes inclosos en el volum i, finalment, una breu explicació sobre la difusió de l’obra de Wilde dins el panorama literari català. No incorpora pràcticament cap nota a peu de pàgina, però sí que té il·lustracions. Aquesta adaptació està enfocada cap a un públic infantil, amb la finalitat d’adaptar clàssics per a infants i joves.

Aquesta darrera mostra no correspon a una traducció, sinó a una adaptació i, d’acord amb això, la seva característica principal i que la diferencia clarament de la resta és el bon nombre d’omissions que conté i que també afecten els referents culturals. D’una banda, al llarg del relat hi ha diversos fragments que s’han omès i, en conseqüència, no hi figuren els referents

culturals que hi apareixien, com ara *King's College*, *Longfellow* o *Chanticleer*. D'altra banda, hi ha fragments que Íñiguez manté, però que hi elimina el referent cultural. Aquesta reducció afecta alguns personatges històrics com *Sir William Gull*, *Charles James Fox* i *Saroni*, el joc de paraules *painting the Old World red*, o altres elements culturals com *Tudor Hall*, *Californian etiquette* o *guineas*, que desapareixen.

En altres casos, sí que es conserva el referent, però reduït. És el cas de *New York belle*, una expressió utilitzada per descriure la senyora Otis de jove. Tots els traductors ho tradueixen per 'bellesa de Nova York' o 'bellesa novaiorquesa', que transmeten la idea de *belle*, és a dir, d'una dona especialment atractiva i popular. Íñiguez, en canvi, ho tradueix per 'nascuda a Nova York', una solució que conserva la referència geogràfica, però que perd el sentit de dona atractiva. Similarment, amb *Tammany Rising Sun Lubricator* redueix el referent a un genèric 'oli lubricant' o simplement 'lubricant', sense les referències polítiques i comercials que Wilde afegeix al nom del producte. Aquestes omissions i reduccions no afecten directament el desenvolupament de la història ni tampoc en dificulten la comprensió. Tot i això, sí que hi ha una pèrdua en termes d'al·lusions culturals, històriques i socials.

En contrapartida, hi ha referents culturals que Íñiguez sí que conserva i que resol de diferents maneres. Per començar, hi ha dos casos concrets on tots els traductors coincideixen i ella, en canvi, adopta solucions més properes a la nostra època. El primer cas és l'expressió *any Christian's* del fragment *that would make any Christian's hair stand on end*. Aquí, Wilde utilitza *Christian* per a referir-se a qualsevol persona, ja que en aquella època tothom era cristià i el terme podia fer-se servir en el sentit de 'tothom'. Tots els traductors l'han traduït literalment per 'qualsevol cristià', però Íñiguez ha optat per una solució més domesticadora: 'qualsevol persona'. És una generalització que manté el significat original, però que perd el matís religiós. Aquesta decisió pot respondre tant a la voluntat d'adaptar el text al públic infantil com al fet que, avui dia, l'expressió 'qualsevol cristià' ja no funciona com a sinònim de 'tothom' perquè el context religiós ha canviat considerablement.

Un altre cas en què es diferencia de la resta és amb *Psychical Society*. En aquest fragment, la senyora Otis es planteja fer-se membre de la organització *Psychical Society*, una clara al·lusió a la Society For Psychical Research, fundada el 1882 amb l'objectiu d'estudiar fenòmens paranormals i psíquics. Wilde fa una ironia relacionada amb l'interès que es tenia a l'època victoriana per l'espiritisme (Owl Eyes, s.d.-b). Tots els traductors l'han traduït per 'Societat Psíquica', una solució fidel a l'original, però que avui dia pot resultar confusa. Vidal, a més, hi incorpora una nota a peu de pàgina explicativa. Íñiguez, en canvi, opta per 'Societat de Parapsicologia', una solució més transparent per al lector actual, atès que 'parapsicologia' sí que té el sentit de fenòmens paranormals.

La tendència domesticadora de l'adaptació també es veu molt clara en altres casos. Per exemple, mentre que la majoria dels traductors mantenen *prima-donnas* amb la mateixa forma, Íñiguez ho descriu com a 'cantants d'òpera', una solució que elimina l'estrangerisme i que fa el referent més accessible al seu públic. Un altre exemple és el de *Dr. Dobell's tincture* en què, a diferència de tots els altres traductors que el tradueixen per 'tintura del doctor Dobell' o 'xarop del doctor Dobell', fa una generalització amb 'aquesta medicina'. Això també passa amb *clam-bake*, que tradueix per 'barbacoa', i fins i tot amb els jocs *lacrosse* i *euchre*, que generalitza amb 'es van dedicar a jugar'. Com en el cas de les reduccions, aquestes solucions transmeten el sentit original i resulten molt entenedores pel lector, però alhora perden bona part de les referències culturals de Wilde.

Pel que fa a les unitats de mesura, cal parar esment a *miles*, ja que en dos dels tres cops en què apareix Íñiguez no tradueix la distància de manera exacta i opta per reformular el fragment. Així, el primer cop manté 'milles' i l'acompanya d'una nota a peu de pàgina per explicar a quina distància equival aquesta unitat. Quan torna a aparèixer, però, opta per fer una modulació basada en el context. Així, *He had, hardly, however, gone a couple of miles* la tradueix per 'amb prou feines havien iniciat el camí', en què no se centra a expressar la distància recorreguda, sinó a transmetre la idea que tot just acabaven de començar el trajecte. De manera similar, *a village about four miles away* la tradueix per 'un altre poble proper', on també elimina la distància exacta i fa una generalització. Aquestes dues solucions no són tan precises, però sí que transmeten adequadament el sentit de la frase i resulten més naturals en català. La resta dels traductors són més sistemàtics i mantenen sempre les unitats, sigui en milles o en quilòmetres.

Tot plegat, som davant d'una traducció domesticadora que, a diferència de la resta, té la particularitat d'aplicar la reducció tant en el sentit d'omissió de fragments com en el d'omissió de referents culturals. A més, també recorre molt a la generalització i a la descripció, especialment a la primera, utilitzada en un bon nombre de casos. Així mateix, cal subratllar que en aquest afany domesticador hi ha una estratègia d'actualització dels referents en alguns casos, com ara en la traducció de 'qualsevol persona' per *any Christian's*. En tot cas, cal recordar que es tracta d'una adaptació i no d'una traducció estricta, de manera que la fidelitat al text original no és necessàriament la seva prioritat, sinó més aviat apropar el relat al lector.

6. CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquest treball era analitzar com s'han traduït els referents culturals de *The Canterville Ghost* per observar com es tracten en la recepció d'aquesta obra, identificar les tècniques emprades i comprendre les tendències que s'han adoptat. Per a assolir-lo, hem elaborat un corpus format pels referents culturals de les traduccions seleccionades i hem fet una anàlisi comparativa de les solucions adoptades en cada cas.

Al llarg d'aquest procés, però, ens hem trobat amb algunes limitacions, especialment pel que fa a l'elaboració del corpus. D'entrada, volíem que abracés totes les traduccions al català, però com que ens vam trobar amb un nombre tan elevat de traduccions i adaptacions, vam haver de fer-ne una tria representativa. D'altra banda, al corpus hi hem buidat tots els referents culturals presents al text original; tanmateix, ens hagués agradat incloure-hi, a més, els antropònims i els topònims. Malgrat tot, vam poder elaborar un corpus adequat que ens ha permès fer l'anàlisi comparativa.

Així, hem pogut extreure diversos resultats de l'anàlisi comparativa. En primer lloc, hem observat que no es pot parlar ni de les tècniques utilitzades ni de les tendències de traducció sense tenir en compte un factor clau que condiciona les decisions del traductor: el públic a qui s'adreça la traducció. L'obra *The Canterville Ghost* originalment està adreçada a un públic general, però majoritàriament s'ha traduït i adaptat per a un públic infantil i juvenil. Aquest canvi de destinatari condiciona les solucions de traducció, ja que el públic infantil no té els mateixos coneixements lingüístics i culturals que l'adult. Per tant, les traduccions tendeixen a fer els referents culturals més accessible o comprensibles.

Un altre factor que també cal tenir en compte és la funció de l'edició. L'obra original de Wilde té una funció narrativa, i algunes de les traduccions analitzades, les d'Oroval, Oliva i Vidal, tenen, a més, una clara funció pedagògica. Aquest fet també condiciona les decisions dels traductors, perquè a banda de traslladar el relat i el to narratiu, han de modificar-ne la funció perquè el contingut serveixi de material didàctic per als infants.

Pel que fa a la tendència, en el conjunt analitzat el pes del públic infantil i juvenil i de la funció pedagògica han portat a un predomini de la domesticació superior i contrari a les tendències actuals en traducció, més favorables a l'estrangerització. Hi ha matisos, però, com en el cas de Montoliu, que sembla que hauria de ser el més domesticador perquè és el més antic, però que, curiosament, té sovint una orientació estrangeritzant. Així, les traduccions de Montoliu, Nonell i Vallverdú oscil·len entre l'estrangerització i la domesticació, tot i que per motius diferents: en el cas de Montoliu, principalment per una manca de sistematització i l'ús d'estrangerismes; en el de Nonell, per a mantenir un equilibri entre la fidelitat i

l'accessibilitat; i en el de Vallverdú, perquè es basa primordialment en el context per traduir els referents. En canvi, les d'Oroval, Oliva, Vidal, que tenen un caràcter pedagògic, i l'adaptació d'Íñiguez, segueixen, en general, una tendència més domesticadora, amb una clara intenció d'acostar el text al lector.

Aquestes tendències es veuen reflectides en les tècniques de traducció utilitzades. Entre les tècniques estrangeritzants, les que hem identificat amb més freqüència són el manlleu, el calc i la traducció literal. S'han aplicat sobretot a referents culturals coneguts, fàcils de reconèixer o poc rellevants per al desenvolupament de la història, de manera que la majoria no han interferit en la comprensió de la història. En canvi, entre les tècniques més domesticadores destaquen l'amplificació, l'adaptació, la generalització i la descripció. És molt freqüent l'ús de l'amplificació en forma de nota a peu de pàgina per a explicar i contextualitzar referents, així com fer generalitzacions o adaptacions per obtenir un referent més proper i familiar per al lector. Principalment, s'han utilitzat per facilitar tant la comprensió com la lectura del relat.

L'anàlisi també ens ha permès observar diferències entre les traduccions i l'adaptació. L'adaptació aplica amb freqüència la reducció, tant pel que fa a fragments com pel que fa a referents culturals, i també fa un gran ús de la generalització. Això fa que perdi part de la densitat cultural que les traduccions, en un grau o un altre, sí que tendeixen a conservar.

D'altra banda, també ens hauria agradat poder aprofundir més en l'humorisme que caracteritza l'obra. Els referents culturals també poden funcionar com a eina humorística i Wilde els utilitza sovint per a fer burles, ironies i jocs de paraules. Tot i que n'hem comentat alguns casos, creiem que és un aspecte que podria donar lloc a una anàlisi més precisa, especialment en aquesta obra, on l'humor i la sàtira tenen un paper clau.

Tret d'això, després de fer aquest treball, podem concloure que s'ha pogut assolir l'objectiu inicial. Certament, els referents culturals són un repte per als traductors, i no sempre és fàcil trobar una solució que traslladi el significat original al lector de la cultura d'arribada. Tot i això, l'anàlisi ens ha permès observar que no hi ha una única manera de traduir-los ni tampoc una única solució correcta: es poden mantenir, adaptar, explicar o descriure segons el context i la finalitat de cada traducció.

Així, és fonamental tenir present el públic destinatari de la traducció i la funció de l'edició a l'hora de prendre decisions de traducció. Ho hem pogut observar a les traduccions i a l'adaptació analitzades, que, independentment de les tècniques i de les tendències que més segueixen, procuren trobar la manera de fer comprensibles els referents culturals al seu lector. Al cap i a la fi, això és el que permet que històries carregades d'elements culturals i referències pròpies d'una altra cultura i època arribin als lectors d'avui dia.

BIBLIOGRAFIA

No s'han inclòs en la bibliografia les obres lexicogràfiques d'ús habitual.

Ainaud, J., Espunya, A., i Pujol, D. (2020). *Manual de traducció anglès-català*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

Balakrishnan, M. (2011). Humour and fear: A study of the humoristic resources in Wilde's The Canterville Ghost. *Epos: Revista de filología*, *27*, 203-212.

Ballesteros, A. (2016). Oscar Wilde o la tragicomedia del ingenio. En *La narrativa de O. Wilde*. Madrid: Editorial Edaf.

Briseño, A. (2015). De la pérdida a la autodestrucción: análisis de la vida y obra de Oscar Wilde. *Cuadernos de psicoanálisis*, *48*(1-4), 171-186.

Escribà, C., Fortuny, J., i Martí, S. (2008). Introducció. En O. Wilde, *El fantasma de Canterville i altres contes* (pp. 9-20). Barcelona: Editorial Teide.

Form of address. (s.d.). En *Concise Oxford Companion to the English Language*. Encyclopedia.com. https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/form-address [Consulta: 4 d'abril de 2026]

Gill, S. (2018). *The Canterville Ghost Themes: Commercialism and Politics*. LitCharts. https://www.litcharts.com/lit/the-canterville-ghost/themes/commercialism-and-politics

Grinstein, A. (1980). OSCAR WILDE. *American Imago*, *37*(2), 125-179.

Mestres, J. M., Costa, J., Oliva, M., i Fité, R. (2019). *Manual d'estil: La redacció i l'edició de textos* (5a ed., rev. i ampl.). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. https://estil.iec.cat/index.html [Consulta: 2 d'abril de 2026]

Molina, L. (2001). *Análisis descriptivo de la traducción de los culturemas árabe-español*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona [tesi doctoral]. Dipòsit Digital de Documents de la UAB. https://ddd.uab.cat/record/38518

Molina, L. i Hurtado Albir, A. (2002). Translation techniques revisited: A dynamic and functionalist approach. *Meta*, *47*(4), 498-512. https://doi.org/10.7202/008033ar

Moya, V. (1993). Nombres propios: su traducción. *Revista de Filología de la Universidad de la Laguna*, *12*(2), 233-247. https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=91799

Murray, I. (1980). Introduction. En O. Wilde, *Complete Shorter Fiction* (pp. 1-18). Oxford University Press.

Newmark, P. (1988). *A Textbook of translation*. Nova York: Prentice-Hall.

Nida, E. (1945). Linguistics and Ethnology in Translation-Problems. *WORD, 1(2)*, 194-208. https://doi.org/10.1080/00437956.1945.11659254

Owl Eyes. (s.d.). *In accordance with Californian etiquette*. En *The Canterville Ghost - Full Text and Analysis*. https://www.owleyes.org/text/canterville-ghost/read/chapter-iii#root-422337-3/79557

Owl Eyes. (s.d.). *Psychical Society*. En *The Canterville Ghost - Full Text and Analysis*. https://www.owleyes.org/text/canterville-ghost/read/chapter-ii#root-422336-1/79525

Santamaria, L. (2001). *Subtitulació i referents culturals: la traducció com a mitjà d'adquisició de representacions mentals*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona [tesi doctoral]. Dipòsit Digital de Documents de la UAB. https://ddd.uab.cat/record/36689

Servitje, Albert (s.d.). *Criteris de traducció de noms i títols*. Dins Id., Llibre d'estil de la Universitat Pompeu Fabra, Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. https://www.upf.edu/web/llibre-estil/criteris-de-traduccio-de-noms-i-titols

The Canterville Ghost: Oscar Wilde. (2000). En I. M., Milne (Ed.), *Short Stories for Students: Presenting Analysis, Context, and Criticism on Commonly Studied Short Stories* (Vol. 7, pp. 24-46). Gale Group.

Universitat Pompeu Fabra (s.d.). Definició i ús. En *Apèndix 1: Els tractaments protocol·laris als Països Catalans*. Documents administratius. https://www.upf.edu/web/documents-administratius/definicio-i-us

Wilde, O. (1891). *Lord Arthur Savile's Crime & Other Stories*. J. R. Osgood, McIlvaine and Co.

Wilde, O. (1906). *Noveletes*. Traducció de Manuel de Montoliu. Barcelona: Biblioteca d'El Poble Català.

Wilde, O. (1987). *El crim de Lord Arthur Savile; El fantasma dels Canterville*. Traducció de Víctor Oroval. Alzira: Edicions Bromera.

Wilde, O. (1992). *El príncep feliç i altres contes*. Traducció de Lluís Nonell. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Wilde, O. (1994). *El fantasma de Canterville i altres contes*. Traducció de Salvador Oliva. Barcelona: Edicions Vicens Vives.

Wilde, O. (2002). *El fantasma de Canterville i altres relats*. Traducció de Josep Vallverdú. Barcelona: Editorial Barcanova.

Wilde, O. (2008). *El fantasma de Canterville i altres contes*. Traducció de Jordi Vidal. Barcelona: Biblioteca Teide.

Wilde, O. (2022). *El fantasma de Canterville i altres contes*. Adaptació de Lourdes Íñiguez. Barcelona: Editorial Barcanova.

ANNEX

Taula 1. Referents culturals

***The Canterville Ghost*, Oscar Wilde, 1891**	***Noveletes*, Manuel de Montoliu, 1906**	***El crim de Lord Arthur Savile; El fantasma dels Canterville*, Víctor Oroval, 1987**	***El príncep feliç i altres contes*, Lluís Nonell, 1992**	***El fantasma de Canterville i altres contes*, Salvador Oliva, 1994**	***El fantasma de Canterville i altres relats*, Josep Vallverdú, 2002**	***El fantasma de Canterville i altres contes*, Jordi Vidal, 2008**	***El fantasma de Canterville i altres contes*, Lourdes Íñiguez, 2022**
When Mr. Hiram B. Otis, the American Minister, bought Canterville Chase, (cap. 1, §1 i següents)	Quan Mr. Hiram B. Otis, embaixador de Nord Amèrica, adquirí la proprietat de Canterville-Chase, (cap. 1, p. 163 i següents)	Quan el senyor Hiram B. Otis, un diplomàtic nord-americà, va comprar l'heretat de Canterville Chase, (cap. 1, p. 83 i següents)	Quan el senyor Hiram B. Otis, el ministre americà, adquirí Canterville Chase, (cap. 1, p. 98 i següents)	Quan Mr. Hiram B. Otis, el diplomàtic americà, va haver comprat el castell de Canterville, (cap. 1, p. 3 i següents)	Quan el senyor Hiram B. Otis, ministre americà, va comprar Canterville Chase, (cap. 1, p. 11 i següents)	Quan el senyor Hiram B. Otis, el diplomàtic nord-americà, va comprar la mansió de Canterville, (cap. 1, p. 25 i següents)	Quan el ministre nord-americà Hiram B. Otis va comprar la mansió de Canterville, (cap. 1, p. 19 i següents)
but his guilty spirit still haunts the Chase. (cap. 1, §13)	però son ànima culpable continúa vivint en aquesta casa. (cap. 1, p. 171)	però el seu esperit culpable encara ronda per la casa. (cap. 1, p. 87)	però el seu esperit culpable encara visita aquesta casa. (cap. 1, p. 103)	però el seu esperit culpable encara ronda pel castell. (cap. 1, p. 9)	però el seu esperit condemnat encara volta per la Chase. (cap. 1, p. 15)	però el seu esperit turmentat encara encanta aquesta mansió. (cap. 1, p. 30)	però la seva ànima culpable encara vaga per la mansió. (cap. 1, p. 23)
and the whole Chase thoroughly gone over, (cap. 6, §3)	Havien explorat l'hisenda en tots els sentits, (cap. 6, p. 232)	i examinat detingudament tota l'heretat, (cap. 6, p. 128)	i havien resseguit l'heretat de cap a cap, (cap. 6, p. 133)	i havien escodrinyat tot el castell (cap. 6, p. 43)	i escorcollar tota la propietat, (cap. 6, p. 49)	i escorcollat a fons la mansió sencera, (cap. 6, pp. 62-63)	i van recórrer tota la mansió fins a l'últim racó, (cap. 6, p. 46)
the Rev. Augustus Dampier, who is a Fellow of King's	el reverend August Dampier, que es alumne de	el reverend Augustus Dampier, que és membre del	el reverend Augustu Dampier, que és professor del King's	el reverend Augustus Dampier, membre del King's	el reverend Augustus Dampier, que és membre del	el reverend Augustus Dampier, que és membre de	(-)

College, Cambridge. (cap. 1, §2)	King's-College, d'Oxford. (cap. 1, p. 164)	King's College de Cambridge. (cap. 1, p. 83)	College de Cambridge. (cap. 1, p. 99)	College* de Cambridge. (cap. 1, p. 3) *Els estudiants universitaris anglesos s'adscriuen a un *college* d'entre tots els que té cada universitat. El King's College és un dels més prestigiosos de la universitat de Cambridge.	King's College de Cambridge. (cap. 1, p. 11)	la junta de govern del King's College*, a Cambridge. (cap. 1, pp. 25-26) *King's College: un dels col·legis universitaris més prestigiosos de Cambridge.	
I come from a modern country, where we have everything that money can buy; and with all our spry young fellows painting the Old World red, (cap. 1, §3)	Arribo d'un país modern, on podem adquirir tot el que'ls diners poden procurar; y ab lo viva y desperta que es la nostra gent, (cap. 1, p. 164)	Vinc d'un país modern on tenim totes les coses que els diners poden comprar i, amb tots els nostres joves divertint-se pel vell món (cap. 1, p. 84)	Vinc d'un país modern, on posseïm tot el que es pot comprar amb diners; i amb el jovent tan trempat que tenim, que ve a celebrar les seves disbauxes al Vell Món (cap. 1, p. 99)	Vinc d'un país modern, on tenim tot el que es pot comprar amb diners, i com que els nostres joves són tan actius i han vingut al vell continent a passar-s'ho bé (cap. 1, pp. 3-4)	Vinc d'un país modern, on tenim tot allò que pot comprar-se amb diner, i, amb tots els nostres joves fument-se del Vell Món (cap. 1, pp. 11-12)	Vinc d'un país modern, on tenim tot allò que es pot comprar amb diners; i amb tots els nostres actius joves recorrent el Vell Món (cap. 1, p. 26)	Vinc d'un país modern, on es pot comprar tot amb diners, (-) (cap. 1, p. 19)
and carrying off your best actors and prima-donnas (cap. 1, §3)	que us prenen els vostres millors actors, les vostres millors *prima donnas*, (cap. 1, pp. 164-165)	i emportant-se les seues millors actrius i dives, (cap. 1, p. 84)	i se n'enduu les vostres millors actrius i tota *prima donna*, (cap. 1, p. 99)	i a endur-se'n les millors actrius i *prime donne*, (cap. 1, p. 4)	i emportant-se'n les vostres millors actrius i *prime donne*, (cap. 1, p. 12)	per emportar-se els vostres millors actors i *prime donne**, (cap. 1, p. 26) **prima donna*: (ital.) cantant femenina que interpreta el paper principal d'una òpera.	i per això s'emporta els seus millors actors i cantants d'òpera. (cap. 1, pp. 19-20)

Mrs. Otis, who, as Miss Lucretia R. Tappen, of West 53d Street, had been a celebrated New York belle, was now a very handsome, middle-aged woman, (cap. 1, §7)	Mrs. Otis que, baix el nom de miss Lucrecia R. Tappan de la West 52e rue, havia sigut una il·lustre *bella* de New York, era encare una dòna hermosa, de mitja edat, (cap. 1, p. 166)	La senyora Otis, que, com a senyoreta Lucretia R. Tappan, de West 53rd Street, havia estat una bellesa cèlebre de Nova York, (cap. 1, p. 84)	La senyora Otis, que quan encara era la senyoreta Lucrècia R. Tappan, de West 53 Street, havia estat una cèlebre bellesa de Nova York, era aleshores una senyora de mitja edat que feia molt de goig, (cap. 1, p. 100)	La senyora Otis, de soltera *miss* Lucretia R. Tappan, del carrer 53 Oest de Nova York, que havia estat una celebrada bellesa, s'havia convertit en una dona de mitjana edat molt bonica, (cap. 1, p. 4)	La senyora Otis, de soltera Lucretia R. Tappan, del carrer 53 Oest, havia estat una cèlebre bellesa novaiorquesa, i era actualment una dona de mitjana edat, (cap. 1, p. 12)	La senyora Otis, qui de soltera, amb el nom de senyoreta Lucretia R. Tappan, del carrer 53 Oest, havia estat una cèlebre bellesa novaiorquesa, era ara una dona de mitjana edat encara molt atractiva, (cap. 1, p. 27)	La senyora Otis, nascuda a Nova York, era una dona formosa, però carregada d'anys. (cap. 1, p. 20)
who had qualified himself for American diplomacy by leading the German at the Newport Casino for three successive seasons, (cap. 1, §7)	que havía fet merits per entrar en la carrera diplomàtica dirigint el cotilló al Casino de Newport durant tres temporades consecutives, (cap. 1, p. 167)	que s'havia capacitat en la diplomàcia nord-americana dirigint el cotilló en el casino de Newport durant tres temporades successives, (cap. 1, p. 85)	que s'havia preparat pel seu compte per a la diplomàcia americana a base de dirigir el cotilló al casino de Newport durant tres temporades seguides, (cap. 1, p. 100)	que s'havia convertit en un candidat a la diplomàcia americana a base de dirigir el cotilló* al casino de Newport durant tres temporades seguides, (cap. 1, p. 5) **cotilló*: dansa que es ballava generalment al final d'una festa de societat.	que s'havia fet diplomàtic ballant l'*allemande* al Casino de Newport durant tres temporades consecutives, (cap. 1, p. 13)	que s'havia obert camí en la diplomàcia nord-americana ballant valsos alemanys al casino de Newport durant tres temporades successives, (cap. 1, p. 27)	(-)
just in front of the Achilles statue, (cap. 1, §7)	al peu mateix de l'estatua d'Aquiles, (cap. 1, p. 168)	davant mateix de l'estàtua d'Aquil·les, (cap. 1, p. 85)	justament davant de l'estàtua d'Aquil·les, (cap. 1, p. 101)	justament davant de l'estàtua d'Aquil·les. (cap. 1, p. 5)	exactament davant de l'estàtua d'Aquil·les, (cap. 1, p. 13)	just davant de l'estàtua d'Aquil·les, (cap. 1, p. 27)	(-)

and was sent back to Eton that very night, (cap. 1, §7 i següents)	l'hagueren d'expedir el dia mateix a Eton, (cap. 1, p. 168 i següents)	el van fer tornar a Eton aquella nit mateixa (cap. 1, p. 85 i següents)	i que aquella mateixa nit va ser enviat a Eton, (cap. 1, p. 101 i següents)	el van haver d'enviar a Eton* aquella mateixa nit (cap. 1, p. 5 i següents) *Eton és un dels col·legis de més prestigi social i intel·lectual a Anglaterra.	i fou enviat de retorn a Eton aquell mateix vespre (cap. 1, p. 13 i següents)	i va ser tornat a Eton aquella nit (cap. 1, p. 27 i següents)	el van enviar de tornada a Eton (cap. 1, p. 20 i següents)
and determined to visit the insolent young Etonians the next night (cap. 4, §1)	y concebí'l projecte de fer una visita, la nit següent, als insolents minyons (cap. 4, p. 206)	i determinà visitar els insolents joves etonians la nit següent, (cap. 4, p. 110)	i decidí de visitar els insolents nois d'Eton la nit següent, (cap. 4, p. 119)	de manera que va determinar fer una visita als insolents col·legials d'Eton la nit següent (cap. 4, p. 28)	i va determinar visitar els insolents joves d'Eton la nit següent, (cap. 4, p. 34)	i es proposà de visitar els insolents col·legials d'Eton la nit següent (cap. 4, p. 48)	(-)
After Virginia came the twins, who were usually called 'The Stars and Stripes,' as they were always getting swished. (cap. 1 §7)	Després de Virginia seguien dos bessons coneguts generalment ab el nom d'Estrelles y Bandes*, perque sempre se servien d'ells pera enarborarles. (cap. 1, p. 168) *La bandera nord-americana.	Després de Virgínia venien els bessons, als quals els dien generalment com a la bandera nord-americana, «barres i estrelles», perquè sempre se les apanyaven de manera que al final rebien alguna bastonada. (cap. 1, p. 85)	Després de Virgínia, venien els bessons; els solien dir «les estrelles i barres»*, perquè sempre acabaven rebent. (cap. 1, p. 101) *«Estrelles i barres» (Stars and Stripes), sobrenom amb què és coneguda la bandera nord-americana. Hi ha aquí sens dubte un joc de paraules: *Stripes*, que es refereix a les faixes de la bandera, té, en un ús antiquat, el significat	Després de Virginia venien els bessons, a qui normalment se'ls coneixia amb el nom de «Barres i Estrelles», perquè sempre acabaven rebent*. (cap. 1, p. 5) *«Barres i Estrelles» és una al·lusió a la bandera d'Estats Units, anomenada «Stars and Stripes» perquè està composta de 13 barres i 50 estrelles. Aquí, però, Wilde hi afegeix un doble sentit: els dos	Després de Virginia venien els bessons, que eren mal anomenats «Barres i Estrelles», perquè es movien constantment. (cap. 1, p. 13)	Després de la Virginia venien els bessons, habitualment anomenats «les barres i les estrelles» perquè no paraven mai quiets. (cap. 1, pp. 27-28)	Després de la Virginia venien els bessons, a qui anomenaven, normalment, «barres i estrelles» perquè no paraven de moure's d'un costat a l'altre. (cap. 1, pp. 20-21)

			de «cop de fuet», que el relaciona amb els càstigs dels bessons.	nens sempre acabaven rebent.			
As Canterville Chase is <u>seven miles</u> from Ascot, (cap. 1, §8)	Com Canterville-Chase dista <u>set milles</u> d'Ascot (cap. 1, p. 168)	Com que Canterville Chase és a <u>onze quilòmetres</u> d'Ascot, (cap. 1, p. 86)	Com que Canterville Chase és a <u>set milles</u> d'Ascot, (cap. 1, p. 101)	Com que el castell de Canterville era a <u>set milles</u> d'Ascot, (cap. 1, p. 5)	Com que Canterville Chase queda a <u>set milles</u> d'Ascot, (cap. 1, p. 13)	Per tal com la mansió de Canterville es troba a <u>onze quilòmetres</u> d'Aston, (cap. 1, p. 28)	Com que Canterville distava <u>set milles*</u> d'Ascot, (cap. 1, p. 22) *Milla: mesura anglosaxona de longitud. Aquí és terrestre i equival a 1.609,35 metres.
He had hardly, however, gone <u>a couple of miles</u>, (cap. 6, §1)	Ab prou feines havia fet <u>dues milles</u>, (cap. 6, p. 229)	Però, a penes si havia fet <u>uns tres quilòmetres</u>, (cap. 6, p. 126)	Però encara no havia fet <u>un parell de milles</u>, (cap. 6, p. 132)	Encara no havia fet <u>un parell de milles</u> (cap. 6, p. 41)	A penes havia, però, recorregut <u>dues milles</u>, (cap. 6, p. 48)	Però amb prou feines havia recorregut <u>tres quilòmetres</u> (cap. 6, p. 61)	Amb prou feines <u>havien iniciat el camí</u>, (cap. 6, p. 46)
a village about <u>four miles</u> away, (cap. 6, §3)	vileta situada <u>quatre milles</u> més lluny (cap. 6, p. 231)	un poble situat a uns <u>sis quilòmetres</u> d'allí (cap. 6, p. 127)	un poble a unes <u>quatre milles</u> lluny, (cap. 6, p. 133)	un poble a <u>unes quantes milles</u> d'allí, (cap. 6, p. 42)	un poble a unes <u>quatre milles</u> lluny, (cap. 6, p. 49)	un poble situat a uns <u>set quilòmetres</u> (cap. 6, p. 62)	un altre poble <u>proper</u>, (cap. 6, p. 46)
they passed through the fine <u>Tudor hall</u> into the library, (cap. 1, §9)	entraren en un espayós <u>vestibol estil Tudor</u> fins la biblioteca, (cap. 1, p. 170)	passaren pel preciós <u>vestíbul Tudor</u> fins a la biblioteca, (cap. 1, p. 86)	passaren pel bell <u>vestíbul Tudor</u> i entraren a la biblioteca, (cap. 1, p. 102)	van travessar el <u>vestíbul d'estil Tudor*</u> fins arribar a la biblioteca, (cap. 1, p. 8) *Estil arquitectònic que coincideix amb els primers reis de la dinastia Tudor a Anglaterra i que es fa	Els va precedir a través de l'elegant <u>vestíbul d'estil Tudor</u> fins a la biblioteca, (cap. 1, p. 14)	van travessar el bell <u>vestíbul d'estil Tudor*</u> i van entrar a la biblioteca, (cap. 1, p. 28) *Estil Tudor: es refereix a l'estil decoratiu i arquitectònic que es va desenvolupar a l'Anglaterra dels segles	Després els va portar fins a la biblioteca, (cap. 1, p. 22)

				servir sobretot en decoració de palaus.		XV i XVI, durant el regnat de la família Tudor.	
‘Pinkerton’s Champion Stain Remover and Paragon Detergent will clean it up in no time,’ (cap. 1, §14)	—Aquest meravellós treu-taques, el producte incomparable del gran Pinkerton, farà desapareixer la taca en un obrir y tancar d’ulls. (cap. 1, p. 171)	¡El lleva-taques «Campió» i el detergent «Model» de Pinkerton la netejaran en un tres i no res! (cap. 1, p. 87)	el Llevataques Campió de Pinkerton i el Detergent Paragon ho netejaran en un tancar i obrir d’ulls. (cap. 1, p. 103)	El millor producte per treure les taques, marca «Campion», de la casa Pinkerton*, i el detergent «Paragon» ho deixaran net a l’instant. (cap. 1, p. 9) *En aquest conte Wilde vol satiritzar el pragmatisme i els hàbits nord-americans, que sempre esmenten productes de tot tipus. Però alhora Pinkerton és el nom d’un detectiu anglès, Allan Pinkerton, i el de Lydia Pinkerton, inventora d’un complex medicinal que havia sortit anunciat al diari «Washington Post», al costat d’una fotografia de Wilde amb la notícia de les conferències que l’escriptor va fer pel país l’any 1882.	el llevataques i superdetergent «Campió de Pinkerton» ho netejarà en un tres i no res. (cap. 1, p. 15)	El llevataques Pinkerton i el detergent Paragon la netejaran en un tancar i obrir d’ulls. (cap. 1, p. 30)	Amb el superllevataques Pinkerton i un bon detergent desapareixerà en un tres i no res. (cap. 1, p. 23)
‘I knew Pinkerton would do it’ (cap. 1, §15)	—Ja sabia que’l Pinkerton s’en sortiria d’aquesta,	—Sabia que el lleva-taques de Pinkerton ho	—Sabia que Pinkerton ho aconseguiria	—Ja sabia que amb Pinkerton quedaria net	—Ja sabia que Pinkerton ho resoldria	—Sabia que el Pinkerton funcionaria	(-)

	(cap. 1, p. 172)	aconseguiria (cap. 1, pp. 87-88)	(cap. 1, p. 103)	(cap. 1, p. 9)	(cap. 1, p. 15)	(cap. 1, p. 31)	
‘I don’t think it can be the fault of the Paragon Detergent’ (cap. 2, §1)	—Jo no crec que’n tingui la culpa el *netejador sense rival*, (cap. 2, p. 175)	—Crec que no és culpa del detergent «Model» (cap. 2, p. 91)	—No crec que sigui culpa del Detergent Paragon (cap. 2, p. 104)	—No crec que sigui per culpa del detergent Paragon (cap. 2, p. 11)	—Em sembla que no és culpa del superdetergent (cap. 2, p. 17)	—No crec que sigui culpa del detergent Paragon (cap. 2, p. 32)	—Doncs no crec que hagi estat per falta de fregar-la (cap. 2, p. 25)
who was in the habit of removing the famous Canterville blood-stain, by means of Pinkerton’s Paragon Detergent. (cap. 3, §5)	tenia la costum de treure la famosa taca de sang de Canterville ab l’especific incomparable de Pinkerton. (cap. 3, p. 192)	tenia el costum de llevar la famosa taca de sang dels Canterville mitjançant el detergent «Model» de Pinkerton. (cap. 3, p. 102)	qui tenia el costum d’esborrar la famosa taca de sang de Canterville mitjançant el Detergent Paregon de Pinkerton. (cap. 3, p. 113)	tenia el costum de netejar-li la famosa taca de sang dels Canterville amb el detergent «Paragon» de la casa Pinkerton. (cap. 3, p. 21)	era ell qui tenia el costum d’esborrar la taca de sang mitjançant el superdetergent de Pinkerton. (cap. 3, p. 26)	qui tenia el costum de treure la famosa taca de sang de Canterville amb el detergent Paragon de Pinkerton. (cap. 3, p. 41)	qui netejava cada dia la taca de sang amb el detergent. (cap. 3, p. 31)
as your brother began it all with his Paragon Detergent, (cap. 5, §11)	ja que’l vostre germà ha començat a fregar ab el seu *Netejador incomparable*, (cap. 5, p. 219)	com que el seu germà ho començà tot amb el seu detergent «Model», (cap. 5, p. 119)	ja que el vostre germà va començar amb el seu Detergent Paragon, (cap. 5, p. 126)	com que el teu germà va començar amb allò del detergent Paragon, (cap. 5, p. 36)	com que el teu germà va començar amb el superdetergent, (cap. 5, p. 41)	per tal com el seu germà va començar tot això amb el seu detergent Paragon, (cap. 5, p. 56)	com que el teu germà s’entossudia a netejar-la amb detergent cada dia, (cap. 5, p. 41)
‘that would make any Christian’s hair stand on end, (cap. 1, §19)	que dreçarien els cabells sobre’l cap de qualsevol cristià. (cap. 1, p. 173)	que farien posar els pèls de punta a qualsevol cristià (cap. 1, p. 88)	que posarien els cabells de punta de qualsevol cristià, (cap. 1, p. 104)	que farien posar els pèls de punta a qualsevol cristià, (cap. 1, p. 10)	que farien posar els cabells de punta a qualsevol cristià, (cap. 1, p. 16)	que farien posar els cabells de punta a qualsevol cristià, (cap. 1, p. 31)	que eriçarien els cabells a qualsevol persona, (cap. 1, p. 24)
Mrs. Otis expressed her intention of joining the	Mrs. Otis declará la seva intenció d’afiliarse a la	la senyora Otis expressà la seua intenció de fer-se	la senyora Otis va expressar la seva intenció d’afiliar-se	la senyora Otis va manifestar la intenció de fer-se	la senyora Otis va expressar el seu propòsit d’ingressar	la senyora Otis va expressar la seva intenció d’unir-se a	la senyora Otis va expressar la seva intenció de fer-se

Psychical Society, (cap. 2, §1)	Societat Psíquica; (cap. 2, p. 176)	membre de la Societat Psíquica, (cap. 2, p. 91)	a la Societat Psíquica, (cap. 2, p. 105)	membre de la «Societat Psíquica», (cap. 2, p. 11)	a la Societat Psíquica, (cap. 2, p. 17)	la Societat Psíquica* (cap. 2, p. 32) *Societat Psíquica: l'autor ironitza sobre aquestes societats, que eren de caràcter espiritista, és a dir, que creien que es pot contactar amb els esperits.	sòcia de la Societat de Parapsicologia... (cap. 2, p. 25)
and Washington prepared a long letter to Messrs. Myers and Podmore on the subject of the Permanence of Sanguineous Stains when connected with Crime (cap. 2, §1)	Washington redactà una llarga carta a MM. Myers y Podmore*, tractant de la persistencia de les taques de sang quan provenen d'un crim. (cap. 2, p. 176) *Autors de l'obra *Phantasms of the living* traduïda al francès per L. Marillier baix el títol de *Les hallucionations télépathiques*, 1891. (Nota del traductor).	i Washington preparà una llarga carta per als senyors Myers i Podmore* sobre la permanència de les taques de sang que provenen d'un assassinat. (cap. 2, p. 91) *Autors d'una obra intitulada *Phantasms of the Living* (Fantasmes dels éssers vius). (Nota del traductor).	i Washington va preparar una llarga carta adreçada als senyors Myers i Podmore respecte a la Permanència de Taques Sanguínies quan tenen relació amb el crim. (cap. 2, p. 105)	i Washingotn va escriure una llarga carta als senyors Myers i Podmore sobre el tema «La permanència de les taques de sang relacionades amb un crim*». (cap. 2, p. 11) *Wilde hi ridiculitza les Societats Psíquiques de caire espiritista que creuen que poden convocar els esperits i parlar-hi. Al final del segle XIX la crisi del racionalisme va estimular el naixement de diverses societats espiritistes a Anglaterra, a França i a Espanya. Myers i Padmore són els autors d'una obra sobre al·lucinacions	i Washington va preparar una llarga carta als senyors Myers i Podmore amb el tema de la permanència de taques de sang causades pel crim. (cap. 2, p. 17)	i en Washington va redactar una llarga carta per als senyors Myers i Podmore sobre l'assumpte de «la permanència de taques de sang relacionades amb el crim». (cap. 2, p. 32)	(-)

				telepàtiques, "Al·lucinacions dels vins".			
such as the immense superiority of Miss Fanny Davenport over Sara Bernhardt as an actress; (cap. 2, §2)	per exemple, l'inmensa superioritat de mis Janny Davenport sobre Sarah Bernhardt, com actriu; (cap. 2, p. 177)	tals com la immensa superioritat de la senyoreta Fanny Davenport sobre Sarah Bernhardt com a actriu; (cap. 2, p. 92)	com, per exemple, la superioritat de la senyoreta Fanny Davenport respecte a Sarah Bernhardt com a actriu; (cap. 2, p. 105)	com per exemple la immensa superioritat, com a actriu, de la senyoreta Fanny Davenport sobre Sarah Bernhardt*; (cap. 2, p. 11) *Fanny Davenport (1850-1892) va ser una actriu nord-americana molt coneguda durant el decenni de 1880, però mai no va ser tan famosa com l'actriu francesa Sarah Bernhardt (1844-1923), amiga de Wilde.	tals com la immensa superficialitat com a actriu de la senyoreta Fanny Davenport sobre Sarah Bernhardt; (cap. 2, p. 18)	com ara l'enorme superioritat de la senyoreta Fanny Davenport sobre Sarah Bernhardt com a actriu; (cap. 2, p. 33)	(-)
the difficulty of obtaining green corn, buckwheat cakes, and hominy, even in the best English houses; (cap. 2, §2)	la dificultat de trobar moresc verd, galetes de blat negre y polenta fins en els millors magatzems anglesos, (cap. 2, p. 177)	la dificultat d'obtenir dacsa tendra, pastissets de fajol o blat negre, i dacsa mòlta per a menjar, fins i tot en les millors cases angleses; (cap. 2, p. 92)	la dificultat d'aconseguir blat de moro fresc, pastís de fajol i farinetes fins i tot a les millors cases angleses; (cap. 2, p. 105)	la dificultat d'obtenir blat de moro tendre, galetes de fajol i farro*, fins i tot a les millors cases angleses; (cap. 2, p. 11) **fajol*: blat negre; *farro*: farinetes bullides o fregides, fetes amb farina de blat de moro.	la dificultat d'aconseguir blat verd, pastissets de fajol i blat de moro mòlt, fins i tot a les millors cases angleses; (cap. 2, p. 18)	la dificultat d'aconseguir blat de moro verd, pastes de fajol* i blat de moro mòlt, fins i tot a les millors llars angleses; (cap. 2, p. 33) *fajol: planta de la llavor de la qual es fa pa en alguns llocs.	(-)

and have brought you for that purpose a small bottle of the Tammany Rising Sun Lubricator. (cap. 2, §3)	Vos he portat, preveient el cas, una ampolleta del Engrassador de Tammany - Sol-Ixent. (cap. 2, p. 179)	i li he dut, amb aquesta intenció, una ampolleta del lubricant *Tammany Rising Sun*. (cap. 2, p. 93)	i perquè ho pugueu fer us he portat una ampolleta del Lubricant Sol Ixent Tammany. (cap. 2, p. 106)	i amb aquest propòsit li he portat una ampolleta del lubricant «Tammany Rising Sun»*. (cap. 2, p. 12) *De nou Wilde es burla dels costums nord-americans perquè la seu central del Partit Demòcrata d'Estats Units a Nova York s'anomenava Tammany Hall, i a Anglaterra aquest partit s'associava amb la corrupció política.	i amb aquest propòsit us he portat una ampolleta de lubricant «Sol Ixent» de Tammany. (cap. 2, p. 19)	i li he portat a aquest efecte una ampolleta de lubricant Tammany Sol Naixent. (cap. 2, p. 33)	Li he portat un flascó d'oli lubricant (cap. 2, p. 26)
some wretched modern Americans were to come and offer him the Rising Sun Lubricator, (cap. 2, §5)	Uns miserables americans moderns acabaven d'oferirli l'*Engrassador de la marca del Sol Ixent*! (cap. 2, pp. 182-183)	uns desgraciats nord-americans moderns havien de venir a oferir-li el lubricant «Rising Sun» (cap. 2, p. 95)	havien de venir uns miserables americans moderns a oferir-li el Lubricant Sol Ixent (cap. 2, p. 108)	vinguessin aquests miserables americans a oferir-li un flascó de lubricant Rising Sun (cap. 2, p. 16)	uns condemnats americans moderns havien de venir a oferir-li el lubricant «Sol Ixent» (cap. 2, p. 21)	uns miserables nord-americans moderns venien per oferir-li el lubricant Sol Naixent... (cap. 2, p. 36)	uns desgraciats americans moderns li oferien un lubricant (cap. 2, p. 27)
'if he really declines to use the Rising Sun Lubricator, (cap. 3, §1)	si s'entoçudeix en no usar l'*Engrassador marca Sol Ixent*, (cap. 3, p. 186)	si el fantasma s'entossudeix a no usar el lubricant «Rising Sun», (cap. 3, p. 97)	si realment es nega a usar el Lubricant Sol Ixent, (cap. 3, p. 109)	si continua negant-se a usar el lubricant «Rising Sun» (cap. 3, p. 16)	si de debò declina de fer servir el lubricant «Sol Ixent», (cap. 3, p. 23)	si de debò es nega a fer servir el lubricant Sol Naixent, (cap. 3, p. 37)	si es nega a fer servir l'oli greixador (cap. 3, p. 29)
and was careful to use the Rising Sun	y no s'oblidava de servirse de	i anava amb compte d'usar el lubricant	i va utilitzar amb molta cura el	i feia servir el lubricant «Rising	i tenia cura d'usar el lubricant «Sol	i es va assegurar bé de fer servir el	i va agafar el flascó de lubricant per

Lubricator for oiling his chains. (cap. 4, §1)	l'engrassador del Sol Ixent pera netejar les seves cadenes. (cap. 4, p. 205)	«Rising Sun» per a greixar les cadenes. (cap. 4, p. 110)	Lubricant Sol Ixent per a greixar-se les cadenes. (cap. 4. pp. 118-119)	Sun» per untar-se les cadenes. (cap. 4, p. 27)	Ixent» per untar-se les cadenes. (cap. 4, p. 34)	lubricant Sol Naixent per greixar les cadenes. (cap. 4, pp. 47-48)	greixar les seves cadenes (cap. 4, p. 36)
and who had been under the care of Sir William Gull ever since, (cap. 2, §5)	y que de llavors en avant havia deingut un client assidu de sir William Gull (cap. 2, p. 181)	i que, des d'aleshores, havia estat sota la vigilància de Sir William Gull, (cap. 2, p. 94)	i que des d'aleshores seguia un tractament de sir William Gull, (cap. 2, p. 107)	i que d'aleshores ençà va haver d'estar sota les cures de *sir* William Gull (cap. 2, p. 15)	que era des d'aleshores, perfecte màrtir de malalties nervioses, i a cura de sir William Gull, (cap. 2, p. 20)	i que d'ençà d'aleshores havia restat sota l'atenció de sir William Gull, (cap. 2, p. 35)	que estava en tractament (cap. 2, p. 27)
and broken off her connection with that notorious sceptic Monsieur de Voltaire. (cap. 2, §5)	y havia romput tota classe de relacions ab aquest esceptic declarat, Mr. de Voltaire. (cap. 2, p. 181)	i trencà la seua relació amb el notori escèptic Monsieur de Voltaire. (cap. 2, p. 94)	i trencà tota relació amb aquell conegut escèptic, el senyor de Voltaire. (cap. 2, p. 108)	i va trencar tots els lligams que l'unien amb aquell escèptic tan notori: *monsieur* Voltaire*. (cap. 2, p. 15) *Escriptor francès (1694-1778) les idees del qual van influir la Revolució Francesa. Era un gran defensor de la llibertat política i moral, molt tolerant i contrari a la religió i a l'església perquè considerava que eren les responsables del fanatisme.	i havia trencat la seva relació amb aquell notari escèptic monsieur de Voltaire. (cap. 2, p. 20)	i havia trencat la seva relació amb aquell cèlebre escèptic, monsieur de Voltaire*. (cap. 2, p. 35) *Voltaire (1694-1778): escriptor i filòsof francès, símbol de la Il·lustració.	(-)
that he had cheated Charles James Fox out of 50,000 at Crockford's	havia fet corre a Carles Fox, a casa Crockford, la soma de 10.000 lliures.	que havia estafat a Charles James Fox cinquanta-mil lliures en casa de	que fent trampes havia estafat cinquanta mil lliures a Charles	havia estafat 50.000 lliures esterlines a Charles James Fox, a casa de	que havia estafat a Charles James Fox 50 000 lliures a Crockford	que havia estafat a Charles James Fix cinquanta mil lliures a la	que havia fet trampes en el joc (cap. 2, p. 27)

(cap. 2, §5)	(cap. 2, p. 181)	Crockford (cap. 2, pp. 94-95)	James Fox a Crockford, (cap. 2, p. 108)	Crockford, (cap. 2, p. 15)	(cap. 2, p. 20)	residència dels Crockford (cap. 2, pp. 35-36)	
that he had cheated Charles James Fox out of £50,000 at Crockford's (cap. 2, §5)	havia fet corre a Carles Fox, a casa Crockford, la soma de 10.000 lliures. (cap. 2, p. 181)	que havia estafat a Charles James Fox cinquanta-mil lliures en casa de Crockford (cap. 2, pp. 94-95)	que fent trampes havia estafat cinquanta mil lliures a Charles James Fox a Crockford, (cap. 2, p. 108)	havia estafat 50.000 lliures esterlines a Charles James Fox, a casa de Crockford, (cap. 2, p. 15)	que havia estafat a Charles James Fox 50 000 lliures a Crockford (cap. 2, p. 20)	que havia estafat a Charles James Fix cinquanta mil lliures a la residència dels Crockford (cap. 2, pp. 35-36)	(-)
according to the simple rites of the Free American Reformed Episcopalian Church, (cap. 3, §2)	segons els rites senzills de la lliure Iglesia episcopal reformada d'America, (cap. 3, p. 187)	segons els senzills ritus de l'Església Episcopal Reformada Lliure Nord-americana, (cap. 3, p. 98)	d'acord amb el ritu simple de l'Església Lliure Americana Episcopaliana Reformada, (cap. 3, p. 110)	segons els ritus senzills de l'Església Episcopal Reformada i Independent d'Amèrica*, (cap. 3, p. 17) *Wilde satiritza la multiplicitat i la confusió de les religions protestants a Amèrica del Nord.	seguint els ritus senzills de l'Església Lliure Americana Episcopaliana Reformada, (cap. 3, p. 24)	d'acord amb els senzills ritus de l'Església lliure episcopaliana reformada, (cap. 3, p. 37)	(-)
while the United States Minister covered him with his revolver, and called upon him, in accordance with Californian etiquette, to hold up	l'embaixador dels Estats Units apuntava'l fantasma ab el seu revolver, y seguint l'etiqueta californiana'l reptava a aixecar les mans enlaire.	Mentrestant, el diplomàtic nord-americà l'amenaçava amb la seua pistola i li requeria, segons l'etiqueta californiana, que	mentre que el ministre dels Estats Units l'apuntava amb el seu revòlver i li ordenava, d'acord amb l'etiqueta californiana, que	Mentrestant, el diplomàtic dels Estats Units tenia el fantasma sota l'amenaça del seu revòlver i, d'acord amb el sistema de Califòrnia, li deia	mentre el ministre nord-americà l'encanonava amb la pistola i, segons l'etiqueta de Califòrnia, li cridava «mans enlaire!».	al mateix temps que el diplomàtic dels Estats Units l'apuntava amb el seu revòlver i l'instava, d'acord amb el protocol californià, a aixecar	mentre que el ministre l'apuntava amb el revòlver. —Mans enlaire! —li va cridar. (cap. 3, p. 30)

his hands! (cap. 3, §3)	(cap. 3, p. 188)	alçàs les mans. (cap. 3, p. 98)	posés les mans enlaire! (cap. 3, p. 110)	que posés les mans enlaire. (cap. 3, p. 17)	(cap. 3, p. 24)	les mans! (cap. 3, p. 38)	
'I am afraid you are far from well,' she said, 'and have brought you a bottle of Dr. Dobell's tincture. If it is indigestion, you will find it a most excellent remedy.' (cap. 3, §3)	—Penso— digué ella, —que potser estigueu indisposat y us he portat un frasquet de tintura del doctor Dobell. Si es una indigestió lo que teniu, això us anirà molt bé. (cap. 3, p. 189)	—Crec que vosté no es troba gens bé —digué— i li he dut una ampolla de tintura del doctor Dobell. Si es tracta d'una indigestió, la trobarà un remei excel·lent. (cap. 3, p. 100)	—Em sembla que no us trobeu gaire bé —va dir—, i us he portat una ampolla de tintura del doctor Dobell. Si és una indisposició, ja veureu com és un excel·lent remei. (cap. 3, p. 111)	—Em sembla que no us trobeu gaire bé —li va dir—: us he portat una ampolleta de xarop del doctor Dobell. Si teniu indigestió, ja veureu que és un remei excel·lent. (cap. 3, p. 20)	—Diria que no esteu bé de salut —va dir— i he portat una ampolleta de la tintura del doctor Dobell. Si és que teniu indigestió, trobareu que és un remei excel·lent. (cap. 3, p. 25)	—Temo que no es troba gens bé —va dir—, i li he portat una ampolla de tintura del doctor Dobell. Si és una indigestió, comprovarà que és un remei excel·lent. (cap. 3, p. 39)	—Crec que no es troba gaire bé —va dir—. Li he portat aquesta medicina. Si té indigestió, li anirà molt bé. (cap. 3, p. 30)
He had hoped that even modern Americans would be thrilled by the sight of a Spectre in Armour, if for no more sensible reason, at least out of respect for their national poet Longfellow, (cap. 3, §4)	S'havia figurat poder astorar fins americans moderns y tot, ferlos tremolar de por a la vista d'un espectre cuirassat, si no per motius raonables, al menys per deferencia envers llur poeta nacional Longfellow*, (cap. 3, p. 190) *Longfellow es autor de la poesia *L'esquelet dins la seva cuirassa*.	Havia tingut l'esperança que inclús els nord-americans moderns s'estremirien en veure un espectre amb armadura, si no per una raó més lògica, almenys per respecte al seu poeta nacional, Longfellow*, (cap. 3, p. 101) *Longfellow escriví la poesia «L'esquelet dins la seua cuirassa». (Nota del traductor).	Havia confiat que fins i tot uns americans moderns s'haurien estremit veient un espectre amb armadura, si no per cap altra raó sensata, almenys per respecte envers Longfellow*, llur poeta nacional, (cap. 3, p. 112) *Referència en to humorístic a la poesia titulada «Esquelet amb armadura» d'aquest autor americà, que es féu famós al seu país però que Wilde no	Estava convençut que fins i tot els americans moderns s'haurien quedat la mar d'impressionats veient un espectre dins una armadura, si no per motius raonables, almenys per deferència al seu poeta nacional, Longfellow*, (cap. 3, p. 20) *Longfellow (1807-1882) va ser un poeta nord-americà molt conegut que va escriure	Havia confiat que fins els més moderns dels americans quedarien glaçats a la vista d'un espectre amb armadura, si no per una altra raó sensible, almenys per respecte al seu poeta nacional Longfellow, (cap. 3, p. 25)	Havia confiat que fins i tot uns nord-americans moderns s'haguessin estremit de por en veure un espectre amb armadura, si no per un motiu més sensat, almenys per respecte al seu compatriota el poeta Longfellow, (cap. 3, p. 40)	(-)

			valorava pas gaire.	el poema «L'esquelet amb armadura» (1841), on un víking fantasmagòric fa servir una retòrica semblant a la del fantasma de Canterville.			
by no less a person than the Virgin Queen herself. (cap. 3, §4)	de la Reina Verge en persona. (cap. 3, p. 191)	ni més ni menys que la mateixa Reina Verge, Elisabet I. (cap. 3, p. 101)	no menys que de la Reina Verge en persona. (cap. 3, p. 112)	per la mateixa Reina Verge*. (cap. 3, p. 21) *Es tracta de la reina Isabel I (1533-1603), que era anomenada Reina Verge perquè no es va casar mai.	la mateixa Reina Verge en persona (cap. 3, p. 26)	per la mateixa Reina Verge. (cap. 3, p. 40)	(-)
that when Chanticleer had sounded twice his merry horn, deeds of blood would be brought, (cap. 3, §7)	que quan Cantaclar* hauria fet sentir dues vegades el seu joiós espinguet, se complirien fets sagnants (cap. 3, pp. 199-200) **Chanticleer* en anglès, del francès *Chanterclair*, un dels noms populars del gall. (N. del T.)	que quan el gall Chanticleer hagués fet sonar dues vegades el seu alegre corn, s'esdevindrien fets de sang (cap. 3, p. 106)	que quan el senyor Gall hagués fet sonar dues vegades el seu alegre corn, es forjarien gestes de sang (cap. 3, p. 117)	que quan Cantaclar* hagués fet sonar dues vegades el seu alegre corn es durien a terme proeses sanguinàries (cap. 3, p. 26) *Cantaclar és el nom del gall del relat de Geoffrey Chaucer (1340-1400) «El capellà de la monja» d'*Els contes de Canterbury*, un gall caracteritzat per la retòrica buida amb què parla, com la del jurament del fantasma.	que quan Chantecler hauria fet sonar dos cops el seu corn alegre, hi hauria una cascada de fets sagnants (cap. 3, p. 30)	quan «Cantaclar* hagués fet sonar el seu alegre corn per segona vegada, s'esdevindrien fets sagnants (cap. 3, p. 46) *Cantaclar: nom del gall que protagonitza el relat «El capellà de la monja», en *Els contes de Canterbury*, de Geoffrey Chaucer (1340-1400).	(-)

Chanticleer had always crowed a second time. (cap. 3, §8)	Cantaclar havia cantat sempre dues vegades (cap. 3, p. 200)	Chanticleer sempre havia cantat una segona vegada: (cap. 3, p. 107)	el senyor Gall sempre havia cantat un segon cop. (cap. 3, p. 117)	els galls sempre cantaven una segona vegada. (cap. 3, p. 26)	el gall havia cantat dues vegades. (cap. 3, p. 30)	Cantaclar sempre havia cantat per segon cop. (cap. 3, p. 46)	(-)
and just missing his left shoulder by a couple of inches. (cap. 4, §2)	que no li encertà l'espatlla per cosa d'un o dos dits de distancia. (cap. 4, p. 208)	li passà a només uns cinc centímetres del muscle esquerre. (cap. 4, pp. 111-112)	i que només per un parell de polzades no li encertà l'espatlla esquerra. (cap. 4, p. 120)	i va anar de poc que no li esclafés l'espatlla esquerra. (cap. 4, p. 29)	i desplomant-se a centímetres del seu muscle esquerre. (cap. 4, p. 35)	no li va encertar l'espatlla esquerra per cinc centímetres. (cap. 4, p. 50)	(-)
by making satirical remarks on the large Saroni photographs of the United States minister and his wife, (cap. 4, §3)	fent observacions satiriques sobre'ls grans retrats fets per en Sarow, de l'embaixador dels Estats Units y de la seva dòna, (cap. 4, p. 209)	fent observacions sarcàstiques sobre les grans fotografies de Saroni del diplomàtic dels Estats Units i la seua dona, (cap. 4, p. 112)	i es divertia amb comentaris satírics sobre les grans fotografies del ministre dels Estats Units i la seva esposa fetes per Saroni, (cap. 4, p. 121)	fent comentaris bromistes sobre les grans fotografies de diplomàtic dels Estats Units i la seva esposa, fetes per Saroni*, (cap. 4, p. 29) *Fotògraf nord-americà que va fotografiar molts personatges coneguts. L'any 1882 també va fotografiar Oscar Wilde.	fent comentaris satírics sobre les fotografies ampliades, obra de Saroni, del ministre nord-americà i de la seva esposa, (cap. 4, p. 36)	fent comentaris satírics sobre les enormes fotografies del diplomàtic dels Estats Units i la seva esposa, fetes per Saroni, (cap. 4, p. 50)	S'estava divertint mirant les fotografies de la família Otis, que havien reemplaçat els retrats dels Canterville. (cap. 4, p. 36)
Mr. Otis consequently resumed his great work on the history of the Democratic Party, (cap. 4, §5)	En conseqüència, Mr. Otis se tornà a consagrar a la seva gran obra sobre l'historia del partit democratic, (cap. 4, p. 211)	Consegüentment, el senyor Otis reprengué la seua gran obra sobre la història del Partit Democràtic, (cap. 4, p. 114)	El senyor Otis, en conseqüència, va reprendre el seu important treball sobre la història del partit Demòcrata, (cap. 4, p. 122)	En conseqüència, Mr. Otis va reprendre el seu gran assaig sobre la història del Partit Demòcrata, (cap. 4, p. 31)	El senyor Otis, doncs, va reprendre la seva gran obra sobre la història del Partit Demòcrata, (cap. 4, p. 37)	el senyor Otis va reprendre el seu gran estudi sobre la història del Partit Demòcrata, (cap. 4, p. 51)	D'aquesta manera, el senyor Otis va poder continuar escrivint la història del partit demòcrata del seu país; (cap. 4, p. 37)

Mrs. Otis organised a wonderful clam-bake, (cap. 4, §5)	Mr. Otis organisà un extraordinari *clam-bake*, (cap. 4, p. 211)	La senyora Otis organitzà una meravellosa festa campestre (cap. 4, p. 114)	la senyora Otis va organitzar una magnífica menjada de cloïsses estofades (cap. 4, p. 122)	La senyora Otis va organitzar una meravellosa menjada de cloïsses a l'aire lliure, (cap. 4, p. 31)	la senyora Otis va organitzar una barbacoa de cloïsses (cap. 4, p. 37)	la senyora Otis va organitzar una meravellosa festa (cap. 4, p. 51)	la senyora Otis va organitzar una barbacoa (cap. 4, p. 37)
which amazed the whole county; (cap. 4, §5)	que posá en commoció tota la rodalia. (cap. 4, p. 211)	que sorprengué a tot el comtat. (cap. 4, p. 114)	que va sorprendre tot el comtat, (cap. 4, p. 122)	que va deixar astorada tota la comarca. (cap. 4, p. 31)	que va ser l'admiració de la contrada; (cap. 4, p. 37)	que va admirar tot el comtat; (cap. 4, p. 51)	i va sorprendre tot el veïnat; (cap. 4, p. 37)
and despatched telegrams to all the police inspectors in the county, (cap. 6, §1)	Expedí telegrames a tots els inspectors de policia del comtat, (cap. 6, p. 229)	i trameté telegrames a tots els inspectors de policia del comtat (cap. 6, p. 126)	i envià telegrames a tots els inspectors de policia del comtat (cap. 6, p. 131)	i va telegrafiar a tots els inspectors de la policia del comtat (cap. 6, p. 41)	va enviar telegrames a tots els inspectors de policia del comtat (cap. 6, p. 48)	i va trametre telegrames a tots els inspectors de policia del comtat, (cap. 6, p. 61)	va enviar telegrames a tots els inspectors de policia del comtat (cap. 6, p. 46)
the boys took to lacrosse, euchre, poker, and other American national games (cap. 4, §5)	Els nois se dedicaren als jocs de «la crossa», del foot-ball, del poker, y altres diversions nacionals de Nord America. (cap. 4, p. 211)	Els xics es feren entusiastes del *lacrosse*, l'*euchre*, el pòquer i d'altres jocs nacionals nord-americans, (cap. 4, p. 114)	els nois es dedicaren al *lacrosse*, a l'*euchre*, al *poker* i a altres jocs nacionals americans; (cap. 4, p. 122)	Els nens es van posar a jugar al *lacrosse**[1], a l'*euchre**[2], al pòquer i a altres jocs nacionals americans. (cap. 4, p. 31) *[1] Joc esportiu americà d'origen indi on dos equips juguen amb una mena de raquetes i han d'introduir una pilota a la porteria contrària. Entre els indis aquest joc era molt dur: a vegades hi jugaven	els nois van jugar a la *crosse*, a les 32, al pòquer i a altres esports nacionals dels Estats; (cap. 4, p. 37)	els nois es van dedicar al *lacrosse**[1], a l'*euchre**[2], al pòquer i a altres jocs nacionals nord-americans, (cap. 4, pp. 51-52) *[1] lacrosse: esport d'equip practicat pels indis nord-americans. Es juga en un camp obert, amb una petita pilota que s'ha d'introduir, mitjançant una mena de raqueta, a la porteria del contrari.	els nois es van dedicar a jugar, (cap. 4, p. 37)

				milers de persones alhora, les porteries eren a molts quilòmetres de distància, el partit durava fins a tres dies sencers i els jugadors intentaven deixar fora de joc els contrincants a base de cops. *[2] Joc de cartes que era molt popular a Estats Units al final del segle passat.		*[2] euchre: joc de cartes	
had once bet a hundred guineas with Colonel Carbury (cap. 4, §6)	havia fet una juguesca ab el coronel Carbury (cap. 4, p. 212)	havia apostat una vegada cent-cinc lliures amb el coronel Carbury (cap. 4, p. 115)	havia apostat cent guinees amb el coronel Carbury (cap. 4, p. 123)	havia apostat cent guinees* amb el coronel Carbury (cap. 4, p. 32) **guinea*: moneda d'or anglesa.	havia fet una juguesca, en certa ocasió, de cent guinees amb el coronel Carbury, (cap. 4, p. 37)	havia apostat una vegada cent guinees amb el coronel Carbury (cap. 4, p. 52)	havia apostat una vegada (cap. 4, p. 37)
there will be no difficulty about the Custom House, (cap. 5, §12)	no trobareu cap dificultat a les duanes. (cap. 5, p. 220)	no hi haurà cap problema a la duana, (cap. 5, p. 119)	no hi haurà cap dificultat a la Duana, (cap. 5, p. 127)	no tindreu cap dificultat a les duanes, (cap. 5, p. 36)	no hi haurà problemes a les duanes, (cap. 5, p. 41)	no tindrà cap problema a la duana, (cap. 5, p. 56)	(-)
as the officers are all Democrats. (cap. 5, §12)	Tots els empleats són democrates. (cap. 5, p. 220)	perquè els funcionaris són tots del partit democràtic. (cap. 5, p. 120)	perquè els oficials són tots del partit Demòcrata. (cap. 5, p. 127)	perquè tots els oficials són demòcrates. (cap. 5, p. 36)	perquè tots els funcionaris són demòcrates. (cap. 5, p. 41)	ja que tots els funcionaris són demòcrates. (cap. 5, p. 56)	(-)
I know lots of people who would give a hundred	Conec una multitud de persones que donarien de bon grat cent mil dollars	Jo hi conec moltíssimes persones que donarien cent mil	Conec molta gent que donarien cent mil dòlars per tenir un avi,	Jo en conec molts que donarien cent mil dòlars per tenir un avi,	Sé de muntanyes de gent que allí donarien cent mil dòlars per tenir un	Conec molta gent que pagaria mil dòlars per tenir un avi,	ja que molta gent estarà disposada a pagar cent mil dòlars* per tenir un

thousand dollars to have a grandfather, (cap. 5, §12)	pera tenir sols fos un avi, (cap. 5, p. 220)	dòlars per tenir un avi (cap. 5, p. 120)	(cap. 5, p. 127)	(cap. 5, p. 36)	avi, (cap. 5, p. 42)	(cap. 5, p. 56)	avi (cap. 5, p. 41) *Dòlar: moneda oficial dels Estats Units. Es divideix en cent centaus. Equival, aproximadament, a 0,84 euros.
'No ruins! no curiosities!' answered the Ghost; 'you have your navy and your manners.' (cap. 5, §15)	—Ni ruines ni curiositats?— replicà'l fantasma. —Teniu la vostra marina y les vostres costums. (cap. 5, p. 220)	—¡Cap ruïna! ¡Cap curiositat! —respongué el fantasma—. Tenen la marina* i els seus costums. (cap. 5, p. 120) *La marina nord-americana fou inicialment (s. XIX) molt deficient. (*Nota del traductor*).	—Que no teniu ruïnes ni curiositats? —respongué el fantasma—. Teniu la vostra marina i les vostres maneres. (cap. 5, p. 127)	—Que no teniu ruïnes ni curiositats? —va replicar el fantasma—; teniu la Marina i les vostres maneres. (cap. 5, p. 36)	—No hi ha ruïnes! No hi ha curiositats! —va replicar el fantasma—. Teniu la vostra marina i les vostres maneres. (cap. 5, p. 42)	—Ni ruïnes ni coses curioses? —va replicar el fantasma—: tenen la seva marina i les seves maneres. (cap. 5, p. 57)	—Bé, no, però tenen la Marina i les seves peculiars maneres. (cap. 5, p. 41)
and that he would telegraph in the morning to Scotland Yard for some detectives to be sent down immediately. (cap. 6, §3)	que l'endemà de bon matí telegrafiaria a Scotland Yard pera que posessin immediatament a la seva disposició uns quants agent de policia. (cap. 6, p. 233)	i que l'endemà de bon matí telegrafiaria a Scotland Yard perquè enviassen immediatament alguns detectius. (cap. 6, p. 128)	i que al matí ell telegrafiaria a Scotland Yard perquè enviessin immediatament uns quants detectius. (cap. 6, p. 134)	i que l'endemà al matí ja telegrafiaria a Scotland Yard* perquè els enviessin immediatament alguns detectius. (cap. 6, p. 43) *Scotland Yard és el nom de la policia britànica perquè el palau del segle X on va tenir les primeres oficines centrals es deia així.	i que l'endemà al matí telegrafiaria a Scotland Yard demanant detectius. (cap. 6, p. 50)	i que l'endemà al matí enviaria un telegrama a Scotland Yard demanant la presència immediata d'alguns detectius. (cap. 6, p. 63)	que l'endemà telefonaria a Scotland Yard perquè els enviessin alguns detectius immediatament. (cap. 6, p. 47)

Taula 2. Tractaments i títols

***The Canterville Ghost*, Oscar Wilde, 1891**	***Noveletes*, Manuel de Montoliu, 1906**	***El crim de Lord Arthur Savile; El fantasma dels Canterville*, Víctor Oroval, 1987**	***El príncep feliç i altres contes*, Lluís Nonell, 1992**	***El fantasma de Canterville i altres contes*, Salvador Oliva, 1994**	***El fantasma de Canterville i altres relats*, Josep Vallverdú, 2002**	***El fantasma de Canterville i altres contes*, Jordi Vidal, 2008**	***El fantasma de Canterville i altres contes*, Lourdes Íñiguez, 2022**
When Mr. Hiram B. Otis, (cap. 1, §1)	Quan Mr. Hiram B. Otis, (cap. 1, p. 163)	Quan el senyor Hiram B. Otis, (cap. 1, p. 83)	Quan el senyor Hiram B. Otis, (cap. 1, p. 98)	Quan Mr. Hiram B. Otis, (cap. 1, p. 3)	Quan el senyor Hiram B. Otis, (cap. 1, p. 11)	Quan el senyor Hiram B. Otis, (cap. 1, p. 25)	Quan el ministre nord-americà Hiram B. Otis (cap. 1, p. 19)
to mention the fact to Mr. Otis (cap. 1, §1)	fer saber la cosa a Mr. Otis, (cap. 1, p. 163)	mencionar aquest fet al senyor Otis (cap. 1, p. 83)	mencionar el fet al senyor Otis, (cap. 1, p. 98)	d'advertir-lo d'aquest fet (cap. 1, p. 3)	fer-ho saber al senyor Otis (cap. 1, p. 11)	d'esmentar el fet al senyor Otis (cap. 1, p. 25)	comentar aquest fet al senyor Otis, (cap. 1, p. 19 i següents)
and I feel bound to tell you, Mr. Otis, (cap. 1, §2 i següents)	Me crec, doncs, en l'obligació de dirvos, Mr. Otis, (cap. 1, p. 164 i següents)	Em sent obligat a sir-li, senyor Otis, (cap. 1, p. 83 i següents)	i em sento en l'obligació de dir-vos, senyor Otis, (cap. 1, p. 98 i següents)	i em sento obligat a dir-li, Mr. Otis, (cap. 1, p. 3 i següents)	i em sento obligat a comunicar-vos, senyor Otis, (cap. 1, p. 11 i següents)	i em sento obligat a dir-li, senyor Otis, (cap. 1, p. 25 i següents)	(-)
When Mr. Hiram B. Otis, the American Minister, (cap. 1, §1 i següents)	Quan Mr. Hiram B. Otis, embaixador de Nord Amèrica, (cap. 1, p. 163 i següents)	Quan el senyor Hiram B. Otis, un diplomàtic nord-americà, (cap. 1, p. 83 i següents)	Quan el senyor Hiram B. Otis, el ministre americà, (cap. 1, p. 98 i següents)	Quan Mr. Hiram B. Otis, el diplomàtic americà, (cap. 1, p. 3 i següents)	Quan el senyor Hiram B. Otis, ministre americà, (cap. 1, p. 11 i següents)	Quan el senyor Hiram B. Otis, el diplomàtic nord-americà, (cap. 1, p. 25 i següents)	Quan el ministre nord-americà Hiram B. Otis (cap. 1, p. 19 i següents)

‘My Lord,’answered the Minister, (cap. 1, §3 i següents) With these words the United States Minister laid the bottle down (cap. 2, §3 i següents) he could hear the steady snoring of the Minister for the United States. (cap. 3, §6)	—Mylord —respongué l’embaixador, (cap. 1, p. 164 i següents) Dites aquestes paraules, l’embaixador dels Estats Units deixà’l frasquet (cap. 2, p. 179 i següents) percebia distintament els roncs acompassats de l’embaixador dels Estats Units (cap. 3, p. 195)	—Senyor —respongué el diplomàtic— (cap. 1, p. 83 i següents) Després de dir aquestes paraules, el diplomàtic nord-americà deixà la botelleta (cap. 2, p. 93 i següents) sentia els roncs ininterromputs del diplomàtic dels Estats Units (cap. 3, p. 103)	—Milord —respongué el ministre—, (cap. 1, p. 99 i següents) Amb aquestes paraules el ministre dels Estats Units deixà l’ampolleta (cap. 2, p. 107 i següents) podia sentir els poderosos roncs del ministre dels Estats Units. (cap. 3, p. 114)	—Milord —va respondre el diplomàtic— (cap. 1, p. 3 i següents) Un cop dites aquestes paraules el diplomàtic dels Estats Units va deixar l’ampolleta (cap. 2, p. 14 i següents) va poder sentir els ronquets regulars del diplomàtic dels Estats Units. (cap. 3, p. 22)	—Milord —respongué el ministre—, (cap. 1, p. 11 i següents) Amb aquests mots el ministre americà deixà l’ampolleta (cap. 2, p. 19 i següents) podia escoltar el ronc compassat del ministre dels Estats Units. (cap. 3, p. 28)	—Senyor meu —va respondre el diplomàtic—, (cap. 1, p. 26 i següents) Dit això, el diplomàtic dels Estats Units va deixar l’ampolla (cap. 2, p. 34 i següents) podia sentir els roncs regulars del diplomàtic dels Estats Units. (cap. 3, p. 42)	—Milord —va responder el ministre—, (cap. 1, p. 19 i següents) i el va posar damunt d’una tauleta (cap. 2, p. 26) es podien sentir els roncs del ministre. (cap. 3, p. 32)
Indeed, Lord Canterville himself, (cap. 1, §1 i següents)	Per altra banda, lord Canterville, (cap. 1, p. 163 i següents)	En efecte, el mateix Lord Canterville, (cap. 1, p. 83 i següents)	En efecte, el mateix lord Canterville, (cap. 1, p. 98 i següents)	Efectivament, el mateix lord Canterville. (cap. 1, p. 3 i següents)	Fins i tot lord Canterville, (cap. 1, p. 11 i següents)	De fet, el mateix lord Canterville, (cap. 1, p. 25 i següents)	Certament, el mateix Lord Canterville, (cap. 1, p. 19 i següents)
and Lady Canterville often got very little sleep (cap. 1, §2 i següents)	lady Canterville no ha pogut aclucar l’ull (cap. 1, p. 164 i següents)	i Lady Canterville freqüentment dormia molt poc de nit (cap. 1, p. 83 i següents)	i lady Canterville sovint es passava tota la nit gairebé sense poder aclucar l’ull, (cap. 1, p. 99 i següents)	i, molt sovint, *lady* Canterville no podia dormir (cap. 1, p. 3 i següents)	i, sovint, lady Canterville dormia malament (cap. 1, p. 11 i següents)	i lady Canterville sovint dormia molt poc (cap. 1, p. 26 i següents)	(-)

Mrs. Otis, who, as Miss Lucretia R. Tappan, (cap. 1, §7 i següents)	Mrs. Otis que, baix el nom de miss Lucrecia R. Tappan (cap. 1, p. 166 i següents)	La senyora Otis, que, com a senyoreta Lucretia R. Tappan, (cap. 1, p. 84 i següents)	La senyora Otis, que quan encara era la senyoreta Lucrècia R. Tappan, (cap. 1, p. 100 i següents)	La senyora Otis, de soltera *miss* Lucretia R. Tappan, (cap. 1, p. 4 i següents)	La senyora Otis, de soltera Lucretia R. Tappan, (cap. 1, p. 12 i següents)	La senyora Otis, qui de soltera, amb el nom de senyoreta Lucretia R. Tappan (cap. 1, p. 27 i següents)	La senyora Otis, (cap. 1, p. 20 i següents)
Mrs. Otis, who, as Miss Lucretia R. Tappan, (cap. 1, §7)	Mrs. Otis que, baix el nom de miss Lucrecia R. Tappan (cap. 1, p. 166)	La senyora Otis, que, com a senyoreta Lucretia R. Tappan, (cap. 1, p. 84)	La senyora Otis, que quan encara era la senyoreta Lucrècia R. Tappan, (cap. 1, p. 100)	La senyora Otis, de soltera *miss* Lucretia R. Tappan, (cap. 1, p. 4)	La senyora Otis, de soltera Lucretia R. Tappan, (cap. 1, p. 12)	La senyora Otis, qui de soltera, amb el nom de senyoreta Lucretia R. Tappan (cap. 1, p. 27)	(-)
Miss Virginia E. Otis was a little girl of fifteen, (cap. 1, §7) 'Please don't go, Miss Virginia, (cap. 5, §17) and said that he could not find Miss Virginia anywhere. (cap. 6, §1) when Miss Virginia grows up (cap. 7, §4)	Miss Virginia E. Otis era una noia de quinze anys, (cap. 1, p. 167) —Per pietat, Mrss. Virginia, no us en aneu (cap. 5, p. 221) dient que enlloc havia pogut trobar miss Virginia. (cap. 6, p. 227) Quan miss Virginia serà gran, (cap. 7, p. 242)	La senyoreta Virgínia E. Otis era una jove de quinze anys, (cap. 1, p. 85) —Per favor, no se'n vaja, senyoreta Virgínia (cap. 5, p. 120) li digué que no trobava la senyoreta Virgínia enlloc. (cap. 6, p. 125) quan la senyoreta Virgínia cresca (cap. 7, p. 136)	La senyoreta Virgínia E. Otis era una noieta de quinze anys, (cap. 1, p. 100) —Oh, no ho feu, si us plau, senyoreta Virgínia (cap. 5, p. 127) dient que no havia pogut trobar enlloc la senyoreta Virgínia. (cap. 6, p. 131) quan la senyoreta Virgínia es faci gran, (cap. 7 p. 140)	La senyoreta Virginia E. Otis era una joveneta de quinze anys, (cap. 1, p. 5) —No, per favor, no te'n vagis, Virginia (cap. 5, p. 36) va dir que no podia trobar *miss* Virginia enlloc. (cap. 6, p. 40) Quan la senyoreta Virginia es faci gran (cap. 7, p. 50)	La senyoreta Virginia E. Otis era una noieta de quinze anys, (cap. 1, p. 13) —Per favor, no ho facis, Virginia (cap. 5, p. 42) dient que no podia trobar enlloc la senyoreta Virginia. (cap. 6, p. 47) quan la senyoreta Virginia es faraà gran, (cap. 7, p. 56)	La senyoreta Virginia E. Otis era una noieta de quinze anys, (cap. 1, p. 27) —Sisplau, no se'n vagi, senyoreta Virginia (cap. 5, p. 57) digué que no havia pogut trobar la senyoreta Virginia enlloc. (cap. 6, p. 60) quan la senyoreta Virginia sigui gran, (cap. 7, p. 69)	La Virginia era la segona filla, una adorable joveneta de quinze anys, (cap. 1, p. 20) —Oh! No, si us plau! No se'n vagi, senyoreta Virginia (cap. 5, p. 41) i va dir que no la trobava enlloc. (cap. 6, p. 45) Quan la Virginia sigui gran, (cap. 7, p. 53)

had once raced old Lord Bilton on her pony (cap. 1, §7)	sobre'l seu poney havía vençut en una carrera al vell lord Bilton, (cap. 1, p. 167)	havia competit en certa ocasió, muntada sobre el seu poni, amb el vell Lord Bilton; (cap. 1, p. 85)	una vegada va competir amb el vell lord Bilton en una cursa de deu voltes al parc, (cap. 1, p. 101)	en una cursa al parc va derrotar, amb el seu poni, el vell lord Bilton (cap. 1, p. 5)	havia fet una cursa entorn del parc, dalt del seu poni, fent-hi dos tombs contra el vell lord Bilton, (cap. 1, p. 13)	i una vegada havia desafiat el vell lord Bilton amb el seu poni (cap. 1, p. 27)	Una vegada que havia guanyat una cursa va fer dues voltes al parc, (cap. 1, p. 20)
This was Mrs. Umney, the housekeeper, (cap. 1, §9 i següents)	Era Mrs. Umney, la governanta, (cap. 1, p. 169 i següents)	Era la senyora Umney, la casera, (cap. 1, p. 86 i següents)	Era la senyora Umney, la majordoma (cap. 1, p. 102 i següents)	Era la senyora Umney, la majordoma, (cap. 1, p. 8 i següents)	Era la senyora Umney, la majordoma, (cap. 1, p. 14 i següents)	Era la senyora Umney, la majordoma, (cap. 1, p. 28 i següents)	la senyora Umney, l'anciana majordoma, (cap. 1, p. 22 i següents)
'It is the blood of Lady Eleanore de Canterville, (cap. 1, §13)	—Aquesta taca es de la sang de lady Eleonor de Canterville (cap. 1, p. 171)	—És la sang de Lady Eleanore de Canterville, (cap. 1, p. 87)	—És la sang de lady Eleanore de Canterville, (cap. 1, p. 103)	—És la sang de *lady* Eleanore de Canterville, (cap. 1, p. 9)	—És la sang de lady Eleanore de Canterville, (cap. 1, p. 15)	—És la sang de lady Eleanore de Cnterville, (cap. 1, p. 30)	—És la sang de Lady Eleanore de Canterville (cap. 1, p. 23)
by her own husband, Sir Simon de Canterville, (cap. 1, §13 i següents) Sir Simon survived her nine years, (cap. 1, §13) Oh, Mr. Ghost, I mean Sir Simon, are you hungry? (cap. 5, §8 i següents)	pel seu propi marit, Sir Simon de Canterville, (cap. 1, p. 171 i següents) Sir Simon li sobrevisqué nou anys, (cap. 1, p. 171) Oh, senyor Fantasma… senyor Simó, vull dir, es que teniu fam? (cap. 5, p. 218 i	pel seu propi marit, Sir Simon de Canterville, (cap. 1, p. 87 i següents) Sir Simon la va sobreviure nou anys (cap. 1, p. 87) Oh, senyor fantasma..., vull dir Sir Simon, ¿té fam? (cap. 5, p. 118 i següents)	pel seu propi marit, sir Simon de Canterville, (cap. 1, p. 103 i següents) sir Simon li va sobreviure nou anys, (cap. 1, p. 103s) Oh, senyor fantasma, vull dir, sir Simon, teniu gana? (cap. 5, p. 126 i	pel seu marit, *sir* Simon de Canterville, (cap. 1, p. 9 i següents) *sir* Simon va viure nou anys més que ella (cap. 1, p. 9) Oh, senyor fantasma, vull dir *sir* Simon, teniu gana? (cap. 5, p. 35 i	pel seu propi espòs, sir Simon de Canterville (cap. 1, p. 15 i següents) sir Simon la va sobreviure nou anys, (cap. 1, p. 15) Oh, senyor fantasma, vull dir sir Simon, teniu gana? (cap. 5, p. 40 i	pel seu propi marit, sir Simon de Canterville, (cap. 1, p. 30 i següents) sir Simon la va sobreviure nou anys, (cap. 1, p. 30) Oh, senyor fantasma..., vull dir, sir Simon, té gana? (cap. 5, p. 55 i següents)	pel seu marit, Sir Simon de Canterville. (cap. 1, p. 23 i següents) Ell la va sobreviure nou anys (cap. 1, p. 23) Oh, senyor fantasma, vull dir, Sir Simon, té gana? (cap. 5, p. 40 i següents)

	següents)		següents)	següents)	següents)		
and of old Madame de Tremouillac, (cap. 2, §5)	la vella senyora de Tremouillac, (cap. 2, p. 181)	i en la vella Madame de Tremouillac, (cap. 2, p. 94)	i en l'anciana Madame de Tremouillac, (cap. 2, p. 107)	i la vella *madame* de Tremouillac, (cap. 2, p. 15)	i en la vella madame de Tremouillac, (cap. 2, p. 20)	i en l'anciana madame de Tremouillac, (cap. 2, p. 35)	en Madame de Tremouillac, (cap. 2, p. 27)
to the beautiful Lady Stutfield, (cap. 2, §5)	y la gentil lady Steelfield, (cap. 2, p. 182)	fins a la bella Lady Stutfield, (cap. 2, p. 95)	fins a la bella lady Stutfield, (cap. 2, p. 108)	a la preciosa *lady* Stutfield, (cap. 2, p. 15)	fins a la bella lady Stutfield, (cap. 2, p. 20)	fins a la bella lady Stutfield, (cap. 2, p. 36)	(-)
It was said to have turned Lord Raker's wig grey in a single night, (cap. 3, §3)	Conten que això havia fet tornar blanca en una sola nit la perruca de lord Raker. (cap. 3, p. 189)	Deien que aquest riure havia tornat grisa la perruca de Lord Raker en una sola nit (cap. 3, p. 100)	(-)	Deien que havia fet tornar blancs els cabells de la perruca de lord Raker, (cap. 3, p. 20)	Es contava que havia canviat a blanca la perruca de lord Raker en una sola nit, (cap. 3, p. 25)	Deien que havia fet tornar blanca la perruca de lord Raker en una sola nit i, (cap. 3, p. 39)	(-)
Lord Canterville's uncle, the Hon. Thomas Horton. (cap. 3, §3)	l'oncle de lord Canterville, l'honorable Thomas Horton. (cap. 3, p. 190)	l'oncle de Lord Canterville, l'honorable Thomas Horton. (cap. 3, p. 100)	l'oncle de lord Canterville, l'Honorable Thomas Horton. (cap. 3, p. 111)	l'oncle de lord Canterville, l'honorable Thomas Horton. (cap. 3, p. 20)	l'oncle de lord Canterville, l'honorable Thomas Horton. (cap. 3, p. 25)	l'oncle de lord Canterville, l'honorable Thomas Horton. (cap. 3, p. 39)	(-)
he had so frightened pretty Lady Barbara Modish by means of it, (cap. 4, §2)	un espant tant terrible a la gentil lady Barbara Modish, (cap. 4, p. 206)	havia espantat en tan gran manera a la bella Lady Barbara Modish, (cap. 4, p. 110)	havia esfereït tant lady Bàrbara Modish, (cap. 4, p. 119)	l'havia utilitzat per terroritzar tant la bonica *lady* Barbara Modish (cap. 4, p. 28)	havia esglaiat la bella lady Barbara Modish, (cap. 4, p. 34)	havia espantat tant lady Barbara Modish amb ella (cap. 4, p. 48)	des que la bella Lady Barbara Modish va decidir trencar el seu compromís (cap. 4, p. 36)
and Lady Barbara died of a broken heart (cap. 4, §2)	y lady Barbara morí de pena (cap. 4, p. 207)	i Lady Barbara va morir de pena (cap. 4, p. 111)	i lady Bàrbara va morir, amb el cor destrossat, (cap. 4, p. 120)	i *lady* Barbara es va morir de pena (cap. 4, p. 28)	i lady Barbara va morir de tristor (cap. 4, p. 35)	i lady Barbara va morir de pena (cap. 4, pp. 48-49)	(-)

as it was the real origin of their quarrel with their neighbour, Lord Rufford. (cap. 4, §3)	puix era la causa veritable de llur plet ab el llur veí, lord Rufford. (cap. 4, p. 209)	ja que era el vertader origen del seu plet amb el veí, Lord Rufford.	ja que va ser el veritable origen de la baralla amb llur veí, lord Rufford. (cap. 4, p. 121)	ja que va provocar les renyines amb lord Rufford, el seu veí. (cap. 4, p. 31)	ja que era l'origen real de la seva baralla amb el veí lord Rufford. (cap. 4, p. 36)	per tal que constituïa el veritable origen de la seva disputa amb el veí, lord Rufford. (cap. 4, p. 51)	(-)
whose grand-uncle, Lord Francis Stilton (cap. 4, §6)	l'oncle segon del qual, lord Francis Stilton (cap. 4, p. 212)	l'oncle avi del qual, Lord Francis Stilon, (cap. 4, p. 115)	l'oncle avi del qual, lord Francis Stilton, (cap. 4, p. 123)	l'oncle-avi d'aquest, lord Francis Stilton, (cap. 4, p. 32)	l'avi-oncle del qual, lord Francis Stilton, (cap. 4, p. 37)	el besoncle del qual, lord Francis Stilton, (cap. 4, p. 52)	(-)
in the third volume of Lord Tattle's *Recollections of the Prince Regent and his Friends*. (cap. 4, §6)	en el terç volum de les *Memories de Lord Tattle sobre'l Princep Regent y els seus amics*. (cap. 4, p. 212)	al tercer volum dels *Records del príncep regent i els seus amics* per Lord Tattle. (cap. 4, p. 115)	en el tercer volum dels *Records del Príncep Regent i dels seus amics* de lord Tattle (cap. 4, p. 123)	al tercer volum de les memòries de lord Tattle sobre el príncep regent i els seus amics. (cap. 4, p. 32)	en el tercer volum de l'obra de lord Tattle *Records del Príncep Regent i els seus amics*. (cap. 4, p. 38)	al tercer volum de les *Memòries del príncep regent i els seus amics*, de lord Tattle. (cap. 4, p. 52)	(-)
when old Lady Startup saw it (cap. 4, §6)	quan la vella lady Startuy el va veure (cap. 4, p. 213)	quan la vella Lady Startup la veié, (cap. 4, p. 115)	quan l'anciana lady Startup la veié, (cap. 4, p. 123)	quan la vella *lady* Satrtup la va veure, (cap. 4, p. 32)	quan la vella Startup la va veure, (cap. 4, p. 38)	quan l'anciana lady Startup la va veure, (cap. 4, p. 53)	quan l'anciana Lady Startup la va veure, (cap. 4, p. 38)
Oh, Mr. Ghost, I mean Sir Simon, are you hungry? (cap. 5, §8)	Oh, senyor Fantasma… senyor Simó, vull dir, es que teniu fam? (cap. 5, p. 218)	Oh, senyor fantasma..., vull dir Sir Simon, ¿té fam? (cap. 5, p. 118)	Oh, senyor fantasma, vull dir, sir Simon, teniu gana? (cap. 5, p. 126)	Oh, senyor fantasma, vull dir *sir* Simon, teniu gana? (cap. 5, p. 35)	Oh, senyor fantasma, vull dir sir Simon, teniu gana? (cap. 5, p. 40)	Oh, senyor fantasma..., vull dir, sir Simon, té gana? (cap. 5, p. 55)	Oh, senyor fantasma, vull dir Sir Simon, té gana? (cap. 5, p. 40)